

Värmlands Anor

Nr 2 Juni 2021 Medlemstidning för Värmlands Släktforskarförening Årgång 38

Norra Fjäll i Stavnäs är en av två glasplåtar av Henrik Forsgren där motivet framgår. Den andra är en vy över Bofasterud i Högerud. Kanske var de tänkta att säljas i större upplaga? Ett fåtal av Forsgrens plåtar har också hans initialer H F inristade.

Läs mera på sidorna 3-6.

Värmlandsanor

Författarna ansvarar för riktigheten i artiklar. Citera gärna VärmlandsAnor, men glöm inte att ange källa. Eftertryck av texter endast med författarens tillåtelse. Redaktionen förbehåller sig rätt att redigera insända bidrag.

ISSN 1400-1047 Upplaga 1700 ex, 4 ggr/år

Ansvarig utgivare och redaktör

Carl-Johan Ivarsson, Finnögatan 4 B, 614 33 Söderköping
Tel 070-2253245, redaktor@varmlandsrotter.se

Layout

Kerstin Osterman, KEOZ, Skattkärr

Tryck

City Tryck i Karlstad AB

Föreningsfakta

Föreningen bildades 1983 och har till ändamål att stödja och stimulera intresset för släkt- och hembygdsforskning i Värmland och förena dem som delar detta intresse.

Föreningens adress

c/o Lars-Göran Jansson, Ingalills väg 10, 656 38 Karlstad. Tel. 054-83 75 81 E-post: ordförande@varmlandsrotter.se

Organisationsnummer 87320-6897

Medlemsfrågor

Elisabeth Björkman: medlem@varmlandsrotter.se

Medlemsavgift

Medlemsavgiften är 170 kr för ordinarie medlem och 60 kr för familjemedlem till svenskt plusgiro 46 96 60-5.

Medlemmar i Norge betalar 220 norska kronor till norskt postgiro 7877 08 16652.

Hemsida och e-mail

www.varmlandsrotter.se

e-mail vsf@varmlandsrotter.se

Föreningens styrelse

Ordförande Lars-Göran Jansson, Ingalills väg 10, 656 38 Karlstad. Tel. 054-83 75 81

Vice ordförande Britt-Marie Johansson, Bokliden 41, 667 33 Forshaga Tel. 070-530 63 30

Sekreterare Gunnar Jonsson, Sveavägen 6 C, 661 41 Säffle. Tel. 0533-10559

Kassör Elisabeth Björkman, Önnerud 161, 655 91 Karlstad. Tel 073-647603

Ledamöter

Eva Lejrin, Styrmansgatan 5 B, 652 28 Karlstad. Tel. 070-6859960

Sonja Skagerud Östlund, Cederroths väg 1, 663 33 Skoghall. Tel. 054-51 73 34

Thomas Andersson, Gärdesgatan 17, 667 31 Forshaga tel. 070-237 83 54

Berith Hemmingberg, Smedsgatan 9 A, 684 30 Munkfors Tel. 076-914 01 97

Monika Becker, Svenshult 310, 663 91 Hammarö, tel 070-2943436

Lars Wahlmark, Krontorpsvägen 9 B, 681 60 Kristinehamn, tel 070-6971903

INNEHÅLL

- 3 I Forsgrens fotspår, *Helena Johansson*
- 6 Präster i Älvdals pastorat under 1500-talet, forts
Lars Erik Westlund
- 11 Studiecirkel i Brevik blev bygdebok, *Kjell Gustafsson*
- 13 Utvandring till Sydamerika, *Fredrik Mellgren*
- 14 Jonas och Stina i Fikullen, *Monika Becker*
- 16 Bränderna berättar, *Peter Olausson*
- 18 Ordförande har ordet
- 19 Pastor Godholm och systrarna von Bähr,
Birgitta Juås
- 20 Antavla nr 240
- 22 Digitala föreläsningar når många medlemmar
- 22 Antavla nr 241
- 24 Till minne av Bo Cider och Eva Fredriksson

Redaktörens ruta

Bland journalister talar man om "scoop" – att vara först med en nyhet som ingen annan uppmärksammat. Det räknas som en fin merit, och den som hittar många "scoop" blir en "stjärnreporter".

I det här numret har vi faktiskt något som skulle kunna räknas som ett scoop, åtminstone i Långserud, när Helena berättar om hur hon hittade Forsgrens bilder.

Vi tror förstås att det finns flera sådana upptäckter att göra, för den nyfikne släkt- och hembygdsforskaren. Jag har aldrig själv varit med om att hitta spännande glasplåtar på detta sätt, men har förstås gjort upptäckter genom åren. Det har givit uppslag till artiklar, i denna tidning och annorstädes. Just nu står ett nyupptäckt "familjearkiv" med Amerikabrev och foton i centrum för mitt och några andras intresse.

Vill också passa på att tipsa om mormonernas databas FamilySearch, som är tillgänglig för alla gratis. Här har jag på sistone gjort flera intressanta fynd kring "mina" amerikanare.

I Forsgrens fotspår

av Helena Johansson

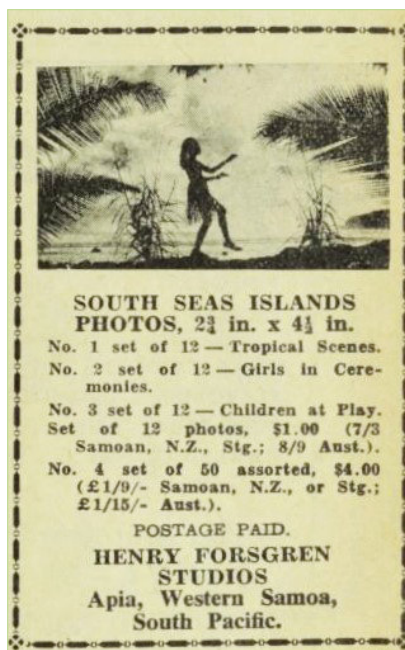
Ibland dyker det upp en fantastisk möjlighet. Nästan en "once in a lifetime" för en lokallhistoriker och fotonörd som jag. Jag gillar ju det här med gamla fotografier. Inte så mycket tekniken bakom fotograferandet utan vad bilderna innehåller, vilka minnen de väcker och vad de kan berätta om sin samtid. Vad hade folk för kläder? Var gick man i skola? Hur bodde man? Hur såg det gamla jordbrukssamhället ut? Mitt intresse koncentrerar sig främst till min barndoms bygd Långserud men också angränsade socknar, eller distrikt som det numera kallas.

Genom åren har jag fått möjlighet att låna och scanna en hel del gamla fotografier. Här och var dyker det upp berättelser om lokala bygdefotografer som verkade i början av förra seklet. Det var David Danielsson som växte upp i Nestuga i Botten. Han var intresserad av teknik och utbildade sig så småningom till ingenjör. Genom hans stereografiska fotografier från förra sekelskiftet finns bilder från både Långseruds kyrka och marknaden i Nysäter. Hans foto på makarna Anders Jansson och Maria Larsdotter som gick ett tragiskt öde till mötes i det s.k. Segolstorsdramat, blev till vykort som trycktes i stor upplaga.

En annan av bygdens fotografer var Johannes Lindskog som vid sidan av sitt arbete som handlare vid Sillingsfors brukshandel även sysslade med beställningsfotografering. Sin "ateljé" hade han ofta utanför trappan till affären. I norra delarna av Långserud var Carl Johansson från Norra Lillhagen i Stenbyn en ofta anlita fotograf. Han lär till och med haft ateljé i Karlstad en tid.

Flera lådor med glasplåtar

I nyfikenhet på om det fanns fler fotografier från förutnämnde David Danielsson frågade jag för några år sen hans syskonbarnbarn Stig Danielsson om han visste nå-

Henry Forsgren Studios. Annon i Pacific islands monthly 1 dec 1952.

got om saken. Jodu, fick jag överraskande till svar, det står flera lådor med glasplåtar i en garderob därhemma på Björnsbyholm, du kan få låna dom om du tror det är nåt att se. OM!!! Strax efteråt träffade jag Stigs kusinbarn Bosse Andersson och plötsligt blev dessa glasplåtar ett gemensamt projekt. En varm junikväll förra sommaren ringde Bosse och meddelade att nu hade han varit på Björnsbyholm. Han undrade lite försiktigt om han kunde få komma förbi och visa

vad han hämtat och hade i bagaget...

I en stor "dragkistelåda" låg ask på ask med glasnegativ. En del av dom märkta med ortsnamn, en del askar trasiga med plåtarna lösa i högar bredvid. Döda flugor, fladdermuslortar och annat fick vi som bonus. Vi delade lite snabbt upp askarna för att hjälpas åt med scanning och sen började äventyret!

Inköp av rengöringsmedel och bomullspads, scannrar som gick varma och många meddelande mellan Bosse och mig följde; *nu efter 78 foton hittade jag äntligen ett känt ansikte! 18 askar, totalt 259 foton klara. Oj, har du hunnit så många. Nu hittade jag mormor och hennes kusin. Nu är jag klar med alla mina!*

Några veckor senare kunde vi lyckligt konstatera att vi hade ca 1100 glasplåtar färdigscannade. De flesta var i relativt gott skick, bara några få var spruckna. Visst fanns en del skador men efter drygt 100 års förvaring var ändå resultatet otroligt.

Att identifiera

Nu får DU ta hand om identifieringsarbetet sa Bosse. Ganska snabbt hade han konstaterat att det

Äventyret börjar! Här har Bosse just varit på Björnsbyholm och hämtat alla glasplåtarna.

Det här med selfie är inget nytt påfund. Här har Henrik Forsgren själv ställt sig framför kameran i en välarrangerad bild.

inte var hans släkting Davids foton. De kom i stället från en fotograf som hette Henrik Forsgren. Denne Forsgren bodde som hyresgäst, enligt vad "di gamle" berättade, Väst-i-stuga på Björsbyholm.

Enligt församlingsböckerna flyttade Forsgren till Långserud från Uppsala den 31/5 1915 och flyttade sedan till Stockholm den 18/2 1917. Det rörde sig alltså om en ganska litet tidsfönster för hans fotograferande häromkring, vilket faktiskt visade sig underlätta vidare dokumentering.

Nu var det ju långt ifrån bara Långserudsfoton. Plåtarna hade nog genom åren plockats om en hel del men märkningen på askarna gav ju ändå en ledning till var han varit verksam. Från Sillerud nämns *Rök, Skogen, Högstakan*. I Svanskog hade han fotograferat i bl.a. *Mosstakan, Ödebyn, Gaterud, Hallanda, Näs, Strand, Krubbenäs, Skeppenäs, Norra Skarbol, Rållsbyn*. I Gillberga nämns *Kålsäter, Gårdsvik*. Han var också verksam i Stavnäs där *Skofterud, Norra Fjäll, Skjutsbol, Bässebol, Stubberud* och flera hemman nämns. I Värmskog noterades *Klässbol, Norra Fjöle, Gansbyn,*

Björnebol osv. Även delar av Högerud och Grums nämns.

Varierande motiv

Listan på byar som besöktes kan göras lång och fotografierna är, som sagt, många. Motiven varierar; vyer över byar, bostadshus – enkla, fallfärdiga eller med överdådig snickarglädje, familjesamlingar, små barn, konfirmander i för stora kostymer, en och annan skolklass, gamla damer, sörjande anhöriga bredvid en kista, kor, hästar och hundar. Det märks att Forsgren kunde det här med att arrangera motiven, människorna på bilderna ser trygga och avslappnade ut, de flesta allvarsamma men ett och annat barn lyckas inte hålla sig utan ler busigt, några ungdomar har nog fått sig lite "innanför västen".

En fantastisk hjälp i dokumenteringsarbetet så här långt har varit inlånade foton, de olika hem-

Johannes Andersson (1849-1941) från Södra Ekbråten i Lönnskog, Långserud.

Tänk att hitta och få scanna original-plåten med min mormors morfar! Då kändes arbetet extra "nära". Bordet han sitter vid, liksom chiffronjén med "knaff-sköpe" där allahanda mediciner förvarades, finns fortfarande kvar i min ägo.

byggsföreningarnas sidor (tidigare bygdebänd) och olika lokallistoriska facebookgrupper, inte minst

Johan Henrik Forsgren var född 4/12 1887 i Stora Tuna i Dalarna. Han noteras som studerande i Uppsala domkyrkoförsamling då han flyttar till Björsbyholm i Björsebyn, Långserud den 31/5 1915. Där är han skriven som fotograf fram till den 18/2 1917 då han flyttar till Gustaf Vasa församling i Stockholm.

Han bor i Oskarshamn då han 1920 emigrerar till USA. Han reser med båten Gustafsholm från Helsingborg och anländer till New York den 5 september.

Han bor i Chicago 1924 då han ansöker om amerikanskt medborgarskap. Som yrke uppges *draftsman*. Medborgarskapet beviljas 1927.

1930 åker han till Honolulu på Hawaii. I 1940 års folkräkning bor Henrik/Henry i Tutuila, Amerikanska Samoa. Han är då gift med Pata som är 28 år, adoptivdottern Nunvea (?) 12 år och dottern Sofia 9 år. Alla med efternamnet Forsgren. Som yrke uppges att han är fotograf.

Några år senare flyttar familjen till Belmont i Kalifornien men troligen återvände de till Samoa. Enligt ett släktträd på Ancestry ska Henry Forsgren ha dött 1959 i Apia, Samoa. Där lär också enligt olika tidningsnotiser ha funnits en fotoateljé, Forsgren Studio. Hustrun Pata nämns som delägare i Samoa Newspapers Ltd. och dottern Sophia g. Rankin som ägare av Islands Styles Ltd. En företagsam familj alltså.

En okänd samling. Här saknas fortfarande information. Kan det vara en frikyrkoför-samling, en sångkör eller kanske en släktbild. Några av personerna förekommer även på andra foton.

Gården Smedkasen i Skogen, Sillerud. Änkan Serafia Eriksson med fyra av sina sju barn; döttrarna Mia f. 1909, Gunhild f. 1902 och Anna f. 1906. Den unge mannen till vänster är en av hennes tre söner.

Ett fint interiörfoto från Västgården i Gårdsvik, Gillberga. Längst till höger sitter hemmansägare Anders Andersson och hans hustru Johanna Jansdotter, de övriga okända.

min egen grupp *Långserud förr i tiden*. I skrivande stund är drygt 250 foton helt eller delvis identifierade och arbetet går vidare. Vi planerar, Bosse och jag, att ordna någon form av Forsgrensutställning i framtiden, efter pandemin. Jag hoppas på hjälp från hembygdsföreningar, lokalhistoriker och släktforskare för att så småningom lösa mer av detta "fotopussel". Kontakta mig gärna: helenajohansson63@hotmail.com eller mobil 070-304 05 77

Tack till Stig med släktingar som förvarat denna fotoskatt i över 100 år!

Tack till Bosse som gjorde mig delaktig i "projektet Forsgren".

Tack till alla som bidragit till dokumenteringen så här långt.

Tack till Henrik Forsgren för dina foton och för att jag får följa dig i dina fotspår genom min hembygd.

Bytt e-post-adress?

Har du bytt e-postadress vänligen meddela den nya till kassor@varmlandsrotter.se

E-postadressen är viktig för olika utskick bl.a. info om föredrag mm. I nuläget har föreningen många adresser som inte hittas och som studsar tillbaka.

Detta innebär krångel och extra arbete, och att ni går miste om information!

Lösenord

Utgåva nummer 2 av medlems-tidningen innebär traditionsenligt lösenordsbyte på Värmlandsrötters medlemssidor.

Vi försöker att hålla igång en innehållsrik och spännande sida och har en del material exklusivt för medlemmar, bland annat våra inspelade föredrag.

Så kolla omslagspåsen en gång till innan du slänger den!

Präster i Älvdals pastorat under 1500-talet, Några tillägg och rättelser till Edestams herdaminne.

forts från föregående nummer

av Lars Erik Westlund

Ericus Jonae

Vem som var Håkans efterträdare kan inte med vissnet sägas – återigen ger sig källbristen tillkänna. Förmodligen var det den nämnde Ericus Jonae. Han var kyrkoherde i Älvdalen åtminstone 1555 enligt en skattelängd,⁴¹ som för herdaminnesförfattarna har varit okänd. Ericus Jonae upptas i åtskilliga skattelängder också under de följande decennierna, dels för den s.k. taxan (ursprungligen en lösen för skyldigheten att hålla krigsfolk i s.k. borgläger), dels för flera extraskatter.⁴² Av detta material framgår också att Ericus Jonae var den ende av de sammanlagt åtta kyrkoherdarna i dåvarande Västersysslets fögderi som undgick att få sin prästgård, Grinnemo i Ekshärads socken, skövlad och bränd under nordiska sjuårskriget (1563–70). Förhärjningarna drabbade stora delar av fögderiet i övrigt, men i Älvdals härad begränsades de till övre delen av dåvarande Dalby socken, från Höljes till Långav, som brändes under en råd omkring januari 1566.⁴³

Om Ericus Jonae och hans familj lämnar Piscator i sin redogörelse till Fryxell biografiska data, som är förvånansvärt detaljrika, och som Fryxell nyttjade både för sin Wärmelands Slägte-Bok och för sin Wermelandia Ecclesiastica.⁴⁴ Ericus Jonae uppges ha dött 30 april 1588. Källan är känd. Uppgiften härrör från noteringar som hans son och efterträdare Jonas Erics har gjort i ett exemplar av 1571 års kyrkoordning, vilket förvarades i Ekshärads prästgård 1778, då Fryxells brorson Magnus Fryxell gjorde en avskrift av släkanteckningarna i samband med inventeringen av den två år tidigare avlidne Piscators papper, ”som med Kyrkans och Boställets Documenter voro sammanblan-

d[ad]je”.⁴⁵ Detta bör ha skett i samband med den biskopsvisitation som hölls i Ekshärad i slutet av juni samma år vid vilken Magnus Fryxell deltog (i egenskap av adjunkt) och då även en förteckning upprättades över handlingar rörande socknens kyrka och prästgård.⁴⁶ Notisen om Ericus Jonae lyder (enligt Magnus Fryxells avskrift): ”Philippi et Jacobi affthon affsomnade min sal: Fader Ericus Jonae anno [15]88”. Den måste anses besitta ett högt källvärde.

Piscator säger vidare att Ericus Jonae var född 1483 och att han tillträdde kyrkoherdeämbetet i Älvdals pastorat 1538. Dessa båda årtal är däremot framräknade med stöd av den nämnda gravskriften över Ericus Jonae på en vägg i Ekshärads gamla kyrka, vilken revs efter beslut 1745 sedan den varit ur bruk i nästan 60 år. Inskriptionens ordalydelse är bevarad till eftervärlden tack vare Piscators bidrag till Fryxell (från omkring 1750), inflöt sedan i dennes kyrko- och prästkrönika, men tycks därefter ha förgåtits⁴⁷ – den lyser med sin frånvaro i t.ex. Edestams herdaminne. Enligt Piscator skall den latinska gravskriften, författad på versmåttet elegiskt distikon, ha haft följande lydelse:

Quisquis ad haec Sacri venias pia
limini templi,

Hoc Scias, Erics molliter ossa cu-
bant.

Dogmata qui hic Fido monstravit
coelica corde,

Quinquaginta annos corda tenella
docens.

Tandem ter septem clausisset
Lustra Senectae,

Mors similis somno languida
membra tulit.

Sed modo in angelico coelestia
gaudia coetu

Accipit; hic tumulus putre cada-
ver habet.

Översättning:

Vem du än är, som kommer till
detta heliga tempels tröskel,
skall du veta, att Eriks ben här vi-
lar mjukt.

Troget förkunnade han här den
himmelska läran och visade sin
godhet under femtio år.

Till sist hade han sänat fullbordat
sin ålderdoms tjugoförsta lustrum,
men döden, sömnens like, intog
hans matta lemmar.

Men nu får han den himmelska
glädjen i änglars skara: denna
grav äger blott hans ruttnade
lik.⁴⁸

Som redan framgått innebär inte gravskriftens runda 50 år att Ericus Jonae verkligen blev kyrkoherde i Älvdals pastorat 1538. Möjligen kan han ha varit kaplan här innan han tillträdde herdeämbetet, vilket skedde tidigast efter herr Håkans fränfalle 1546 eller 1547, men härom är ingenting känt. Åldersuppgiften nästan 105 år, eller sänat 21 lustrum à 5 år, förefaller också högst dubiös. Om den vore korrekt skulle Ericus Jonae ha varit omkring 65 år eller ännu äldre då han blev kyrkoherde här, och 76 år då sonen Bengt föddes – denne var enligt sin gravhäll (se nedan) född 1559. Gravskriftens fåtaliga biografiska data är således föga användbara.

Enligt Piscator hette herr Eriks hustru Ingeborg och härstammade från ”Edby”. Denna uppgift är däremot belagd. Den bekräftas av en inte tidigare observerad domboksnötis från 1604 av vilken framgår att Ingeborg var faster till Arvid Persson i Edeby i Övre Ulleruds socken: Arvid bevisade vid tinget i Kils härad 2 april detta år med menige mans och nämndens vitt-

Ekshärads kyrka. Foto: Carl-Johan Ivarsson

nesbörd att han löst jord i Edeby av "sin fadersyster hustru Ingeborg S[alige] h[er] Erichz", så även Karl Persson, tydligen en bror till Arvid.⁴⁹ Ingeborg var därmed syster till kyrkoherden på Värmlandsberg Per Arvidsson eller Petrus Arvidi, som 1577, efter att ha lämnat sin prästerliga befattning, erhöll frihet på sitt skattehemman Edeby,⁵⁰ som han enligt en notering från 1584 då misskötte ("Röter nedh och Förderffuer i grundh"),⁵¹ samt dotter till Arvid i Edeby, som upptas i bl.a. 1540 års jordebok och ännu i 1564 års tiondelängd, men som antagligen var död 1566.⁵²

Om de nio barnen till Ericus Jonae och hans hustru säger Piscator att både Jon (Jonas) och Bengt (Benedictus) blev kyrkoherdar i Älvdalen, den förre efter fadern, den senare efter brodern. Sonen Nils (Nicolaus) avled 4 april 1590 som köpman i Karlstad, medan det om hans bror Gustav (Gustavus) endast uppges att han dog 5 februari 1582. Av de fem döttrarna blev Birgitta gift med kyrkoherden i Fryksdalen herr Peder, Elin gifte sig med kaplanen herr Nils i samma pastorat (äktenskapet var barnlöst), Marit fick Bengt i Hungvik, Ingeborg gifte sig med fogdekarlen "Erasmus" i Älgå och Anna kom till Askerud i Sunne, där hon var gift med Botolf och blev stammoder för släkten Bergenhem.

Dödsdatumen för sönerna Nils och Gustav har Piscator hämtat från de

ovannämnda noteringarna som deras bror Jonas Erici har gjort i ett exemplar av 1571 års kyrkoordning. Om Gustav uppges dock i förlagan, enligt den avskrift som föreligger, att han dog 5 februari 1583.

Om prästen herr Nils föreligger få uppgifter. Han var dock verksam som kaplPiscators källa rörande de fem döttrarnas giftermål är okänd, men vad som talar för dessa förmodligen okontrollerbara uppgifters trovärdighet är att de angivna svärsönerna påträffas i samtida dokument; det gäller inte bara de två prästerna. Dessa båda senare kände han till namnet även genom Uppsala mötes beslut 1593 (se nedan) men detta aktstycke var förstås endast ett komplement i sammanhanget. Sannolikt byggde Piscator på muntlig tradition men det är fullt möjligt att han också beträffande döttrarna till Ericus Jonae hade tillgång till släktanteckningar – att han hämtat data rörande Ericus Jonae och hans söner från noteringarna i kyrkoordningen är känt endast tack vare Magnus Fryxells avskrifter. Den ene av prästmågarna, herr Peder eller Per i Fryksdalen, d.v.s. Petrus Jonae, var under en lång tid kyrkoherde i Fryksdals pastorat. Han dog 1623 och skall enligt gravhällen i Sunne kyrka ha "tjent Gudz församling" i 61 år.⁵³ Känt är att företrädaren i ämbetet, Jonas Nicolai, avled 1569. Att Petrus Jonae redan dessförinnan tjänstgjorde i pastoratet, vilket ju gravskriften klart antyder,

framgår av 1568 års saköreslängd, där herr Per i Fryksdalen upptas med böter för lönskaläge.⁵⁴ Han var vid denna tid således fortfarande ogift. Vid tinget i Fryksdals härad 1605 intygades att herr Per gav sin förra hustru i morgongåva lika mycket som han betalade för Ångebäck (i Grava socken?), nämligen 60 daler, och redan vid föregående års ting hade menige man bekräftat att oxarna som herr Pers barn hade låtit föra till Kopp-arberget för avsalu hade de erhållit i betalning för en gård som var deras möderne – de ansågs därmed inte ha bedrivit landsköp.⁵⁵ Denna första hustru, som var död 1604, skulle därmed vara identisk med Birgitta Eriksdotter – om Piscators uppgift stämmer. Herr Pers andra hustru hette Sara Svensdotter och var änka efter en viss "herr Johan", uppenbarligen en präst.⁵⁶

Om prästen herr Nils förekommer få uppgifter. Han var dock verksam som kaplan i just Fryksdals pastorat då han som "Nicolaus Svenonis in Frijsdalen" underskrev Uppsala mötes beslut 1593.⁵⁷ Han är sannolikt också identisk med den "her Nielss Sunensson i Elffuedall", som 1587 förekommer som edgårdsman i ett mål i Nya Lödöses tänkebok,⁵⁸ en notis som inte har uppmärksamats i herdaminneslitteraturen. Fryxell tillägger nämligen, efter obekant källa, att herr Nils bodde i Mossberg,⁵⁹ som ju ligger i Ekshärads socken och således i Älvdals pastorat. En Nils i Mossberg upptas i 1600 och 1601 års hjälpskattelängder,⁶⁰ men det är högst ovisst om därmed avses kaplanen herr Nils; i stället torde Nils i längderna från 1600 och 1601 vara identisk med den Nils i Södra Mossberg som upptas redan i 1573 års tiondelängd.⁶¹ Edestam gissar att Elin Eriksdotter ägde arvejord i Mossberg,⁶² men därom är ingenting känt. Värt att notera i sammanhanget är dock möjligen att brodern Benedictus Erici ägde hela hemmanet Solberg, som hade samhävd i skog och utägor med Norra Mossberg.⁶³ Halva Solberg köpte han omkring år 1600,⁶⁴ men när och på vilket sätt han kom i besittning av den andra hälften är obekant. Av registerdelen till de första fem delarna av Edestams

herdaminne får man intrycket att kaplanen Nicolaus Svenonis i Fryksdalen skulle vara identisk med kyrkoherden i Visnums pastorat med samma namn,⁶⁵ vilkens ämbetstid Edestam tidfäster till perioden 1596–1603.⁶⁶ Registret är emellertid inte utarbetat av Edestam själv och i hans biografier finns inte minsta antydning om att han skulle anse att det rör sig om en och samma Nicolaus Svenonis.

Av de tre mågarna som tillhörde bondeståndet var Marits make sannolikt den Bengt i Västra Hungvik i sedermera Högeruds socken, vilken förekommer redan i 1554 och 1564 års tiondelängder,⁶⁷ och som var död enligt 1604 års dombok. Av denna senare notis framgår att han hade varit gift två gånger.⁶⁸ En ättling (dotterson) till Bengt i Hungvik och Marit Eriksdotter var enligt Piscator (och här efter Fryxell m.fl.) Jordanus Nicolai Edenius, född i Edane i Brunskogs socken och med tiden professor i teologi vid Uppsala universitet.⁶⁹

Ingeborgs man ”Erasmus”, fogdekarl i Älgå, är identisk med Rasmus Kjellarsson, bosatt i Stommen (Älgå) i Älgå socken och i fogden i Västersysslet Bengt Mickelssons tjänst fr.o.m. 1578 (eller sent 1577) och ännu 1590.⁷⁰ Under några veckor hösten 1589 satt han av någon anledning i fängkistan på hertig Karls gård Karlberg i Karlstad.⁷¹ Hans far var säkerligen Kjellar i Stommen, som omnämns som fjärdingsman i räkenskaper från åren 1577–90.⁷² Rasmus Kjellarsson var nämndeman i Jösse härad åtminstone 1608 och fortfarande 1627.⁷³ Han omnämns 1607 som kunskapare i Norge,⁷⁴ möjligen ditskickad med anledning av uppgifterna om att den landsflyktige greven Axel Stensson (Leijonhufvud) befann sig där.⁷⁵ Också medan Rasmus ännu var fogdekarl hade han vid några tillfällen sänts till Norge, bl.a. räkenskapsåret Mikaelis (29 september) 1583–Mikaelis 1584, då för en syn mellan de båda länderna eller snarare mellan Värmland och angränsande del av Norge.⁷⁶

En man med det i bl.a. Värmland mycket ovanliga namnet Botolf⁷⁷

Det medeltida sakramentskåpet finns kvar än idag i Ekshärads kyrka. Foto: Carl-Johan Ivarsson

bodde i Askerud i Sunne socken åtminstone 1609 och ännu 1630.⁷⁸ Vidare bekräftas av domböckerna att länsmannen i Fryksdals härad Nils Botolfsson, vars barn antog namnet Bergenhem efter hemmanet Svineberg i Sunne, där Nils Botolfsson och hans hustru ägde en gård, var bördig från Askerud.⁷⁹ Botolf själv var nämndeman vid några tillfällen på 1620-talet och riksdagsman 1624, men uppträdde redan 1616 inför änkedrottning Kristina som representant för fryksdalingarna med begäran om ändring av en gård på grund av rådande nöd samt med klagomål över tiondefogden.⁸⁰ Hans fullständiga namn var Botolf Botolfsson.⁸¹ Fryxell tillägger i sin Wärmelands Slägte-Bok, efter ej angiven källa, att Botolf tidigare bott i Byn i Ekshärad.⁸² Uppgiften är sannolikt korrekt. I Byn fanns i slutet av 1500- och början av 1600-talet Botolf Halvardsson, nämndeman åtminstone 1600 och 1608 och tidigare fjärdingsman, vilken säkerligen var far till den Botolf Botolfsson i Byn som omnämns 1590.⁸³ Liksom i Fryksdalen var namnet Botolf ytterst ovanligt i Älvdals härad. I 1588 års saköreslängd upptas Botolf i Byn med 6 mark i konungssakören för mökränkning.⁸⁴ Därmed bör avses Botolf Botolfsson. Eftersom Botolf tog kvinnan till äkta hade böterna, i enlighet med vad lagen föreskrev, nedsatts till hälften. Den lägrade kvinnan kan ha varit prästdottern Anna Eriksdotter. Bo-

tolf Halvardsson i Byn förekommer ännu i 1610 års dombok och i 1614 års tiondelängd. Han följs som gårdsägare i Byn av sonen Jon Botolfsson. Enligt referat av ett nu förlorat dombrev från 1615 hade Botolf Halvardsson sålt sin hustrus arvejord i Norra Branäs i Dalby socken. Hennes namn skall enligt uppgifter från början av 1700-talet ha varit Karin Persdotter. Det kan antas att Botolf själv var son till den Halvard i Byn, som omnämns redan 1546.⁸⁵ Vad som ytterligare talar för att Botolf Halvardsson härstammade från Byn är att han 1607 förvärvade jord i detta hemman av Anna Halvardsdotter,⁸⁶ som med tanke på farsnamnet bör ha varit hans syster.

Jonas Erics

Ericus Jonae efterträddes av sin son Jonas Erics. Denne var enligt Piscators uppgift prästvigd 1572 och ”fick Pastoratet” 1590,⁸⁷ medan Fryxell tillfogar att han också blev kaplan här 1572 och sin fars med-hjälpare 1584.⁸⁸ Att en kaplan fanns i pastoratet på 1570-talet bekräftas av 1574 års fogderäkenskap; den i räkenskapen ej namngivne kaplanen hade uppburit 4 skäppor blandkorn av kronotionden för ett mårdsinn (s.k. viltvaror skulle hembjudas kungen/hertigen).⁸⁹ Däremot förekommer Jonas Erics med sitt namn i 1580 års tiondelängd, som han har underskrivit och där han benämner sig ”Colliga Vallensis”,⁹⁰ vilket väl får tolkas som biträdande präst i Älvdalen.

Vilka källor Piscator begagnat sig av är obekant, men årtalet 1590 kan kanske härröra från den nämnda kyrkoordningen, som även innehöll en bokägaranteckning: ”Liber Erics Jonae 1584. Jonae Erics 90.” Där finns således även årtalet 1584, men antagligare är att Fryxells uppgift i den delen återgår på fogderäkenskaperna i vilka Jonas Erics i redogörelserna för taxan är antecknad som kyrkoherde i Älvdals pastorat alltsedan 1584.⁹¹ Att märka är dock att i redovisningen av denna pålaga i jordeboken (som är att betrakta som en verifikation till räkenskapen) är Jonas Erics upptagen som kyrkoherde redan fr.o.m. 1582 eller räkenskapsåret Mikaelis 1581–Mikaelis 1582, så

även i redogörelsen för kyrkoherdarnas s.k. frihet, som för Älvdalsherdens del vid denna tid omfattade skattefrihet för Kyrkebol (Stommen) i (Norra) Ny socken.⁹² I själva räkenskapen däremot har alltså slentrianmässigt föregående års uppgifter använts som förlaga några år för länge. Ännu Edestam upprepar Piscators uppgift att Jonas Erici blev kyrkoherde här (omkring) 1590, men i själva verket tillträdde han alltså detta ämbete betydligt tidigare, 1582 eller kanske sent 1581.

Emellertid utfärdade hertig Karl redan 13 mars 1576 ett "Collations Breef för Joen Ericj till Erffuedals [!] Prästebool",⁹³ något som visar att han redan då hade utsetts

Medeltida broderier i Ekshärads kyrka. Foto: Carl-Johan Ivarsson

att efterträda den åldrige fadern. Kollationen, den formella bekräftelsen (efter sockenbornas val), tillkom ursprungligen biskopen men övertogs under reformationen i stigande utsträckning av kungen, och samma rättighet tillskansade sig hertig Karl, vilken blev av särskild vikt i samband med hans motstånd mot den av Johan III påbjudna katolskt färgade liturgin⁹⁴ och som föranledde honom att några år senare (1581) bryta ut den del av Skarastiftet som hörde till hans hertigdöme för att av detta område, Värmland samt Vadsbo och Valle härader i Västergötland, bilda en egen superintendentia under ledning av en pålitlig lutheran.

Om Jonas Ericis familj finns några anteckningar (bevarade i avskrift)

i den nämnda kyrkoordningen. Där uppges att hans hustru var Kerstin Svensdotter, som avled 6 oktober 1587, medan en son Gustav dog 4 juli 1589.⁹⁵ Ingenting ytterligare tycks vara känt om hans hustru och barn. Jonas Erici levde då han undertecknade Uppsala mötes beslut 1593,⁹⁶ men var död 4 mars 1595 då hans efterträdare, brodern Benedictus Erici, erhöill hertig Karls fullmakt på pastoratet. Från Piscator emanerar antagandet att Jonas Erici dog 1594.⁹⁷ Västersysslets jordeböcker saknas för åren 1591–99, men att Jonas Erici levde ännu 1594 torde framgå av ett förläningsregister avseende år 1595 i vilket han upptas som innehavare av Kyrkebol i (Norra) Ny.⁹⁸

Benedictus Erici

Benedictus Erici skall ha varit född 1559 och hade förestått kyrkan i Älvdalen i 50 år då han avled 18 juli 1634. Så sammanfattas hans levnad på den håll, som låg över hans grav i Ekshärads gamla kyrka och som numera är rest på den gamla kyrkplatsen invid Klarälven. Eftersom hans företrädare bevisligen levde och var kyrkoherde här åtminstone ännu 1593 har uppgiften om ämbetstidens längd – lika lång som faderns enligt hans gravskrift – tolkats som att Benedictus Erici blev prästvigd 1584.⁹⁹ I herdaminnena uppges också att Benedictus Erici detta år skall ha blivit kaplan eller komminister i Älvdalen efter sin bror.¹⁰⁰

Hertig Karls fullmakt för Benedictus Erici på Älvdals pastorat (på rekommendation av superintendenten Mattias Marci) utfärdades 4 mars 1595.¹⁰¹ Belagt är att han underskrev Uppsala mötes beslut 1593 i egenskap av kaplan i Älvdalen,¹⁰² men av handstilen att döma är det han som har upprättat längden över pastoratets kronotonde så tidigt som 1585.¹⁰³ Antagligen tjänstgjorde han redan då som hjälppräst. Tiondelängden för år 1588 är däremot uppenbarligen skriven av Jonas Erici; den avslutas med formuleringen "Wnder min egen hand Sampt met min faders signit Effter mitt är icke tilstådes",¹⁰⁴ men längden saknar likväl spår av sigill. Inte heller de övriga tiondelängderna t.o.m. 1590

är skrivna av Bene-dictus Erici (längderna för åren 1591–99 är förkomna). Under någon del av denna period förefaller, som framgått, också svågern Nicolaus Svenonis ha tjänstgjort som präst i Älvdalen; han omnämns som bosatt här 1587 men var 1593 kaplan i Fryksdalen (se ovan). Prästerna som var verksamma som hjälp-

Benedictus Ericis gravhäll vid Ekshärads gamla kyrkplats. Foto: ATA

präster i pastoratet vid denna tid var alltså nära släkt med kyrkoherden och, i enlighet med förhållandet i riket i stort, sannolikt också avlönade av denne och inte av församlingarna.¹⁰⁵

Benedictus Erici var gift med Magdalena Svensdotter Brunia, som enligt hennes och makens gravhäll avled 10 januari 1634 och som var dotter till prosten i Kil Sveno Laurentii. Av barnen¹⁰⁶ blev sonen Sven under namnet Sveno Benedicti Elfdalium Camoenius slutligen superintendent i Karlstad (intill året för hans tillträde 1647 hade chefen för denna av hertig Karl tillskapade superintendentia residerat i Mariestad), Jon (Jonas) efterträdde sin far som kyrkoherde i Ekshärads, men fr.o.m. 1636 och nästan 50 år framåt omfattade pastoratet endast Ekshärads och Råda (Norra Råda och Sunnemo) socknar, Gunilla gifte sig med kyrkoherden i det således nybildade pastoratet som bestod av Dalby och (Norra) Ny socknar Andreas Svenonis, Katarina blev gift med dennes efterträdare Jonas Laurentii Kjällstadius (eller Kjällman) och Ellika fick till man borgmästaren i Karlstad och

brukspatronen Gustav Börjesson (en son till dem var brukspatronen på Uddeholm Johan Karlström). Två söner och en dotter avled i späda ålder och finns avbildade jämte sina föräldrar på gravhällen.

Sammanfattning

Edestam har följande Series Pastorum för Älvdals pastorat under 1500-talet:

Jonas i Rangedal (1493?, 1515?)
Ericus Jonae 1538?–1588
Jonas Erici omkr. 1590–1594
Benedictus Erici 1595–1634

Med uteslutande av Jon i Rangedal, vars årtal i Edestams uppställning ju inte avser belägg som rör Älvdals pastorat (se ovan), och med hänsyn tagen till de ovan nämnda korrigeringarna får den

ofullständiga serien i stället följande utseende:

Håkan 1544, 1547
(nyligen avliden)
Ericus Jonae omkr. 1555
(eller tidigast 1546/47)–1581/82
(död 1588)
Jonas Erici 1581/82–omkr. 1594
Benedictus Erici 1595–1634

- 41 Lars Erik Westlund, *Skatterna i Ekshärads och Råda socknar under 1500-talet* (2008), s. 193.
- 42 Se närmare Westlund 2008, s. 191 ff.
- 43 Lars Erik Westlund, *Värmland och kriget 1563–70* (2017), s. 370–372, 429 med not 50.
- 44 KHALB, Lignell VII:7, VA; H II, tab. 78 (Elfdalium) m.fl., KB; I 26:2, pag. 282–284, KB.
- 45 KHALB, Lignell VII:7, VA. Följebrevet är daterat 30/7 1778.
- 46 Ekshärads kyrkoarkiv N:1, nr 6½, 24/6 1778, VA.
- 47 I ett interfolierat exemplar av Hammarins herdaminne har dock samlaren Andreas Larsson († 1880) skrivit av gravskriften (efter Fryxell) men av misstag hänfört den till Jonas Erici (KHALB, Larsson V, VA).
- 48 Översatt för min räkning av Hans Aili, Stockholms universitet.
- 49 Göta hovrätt EVIIAAAL:1, 1604, pag. 33, Landsarkivet i Vadstena (VaLA). Edestam 1965–2007, 2, s. 149 har antagit att "Ed(e)by" är identiskt med E. i Övre Ullerud, men har inte observerat domboksnotisen.
- 50 VH 1577:5, jordebok (jb), hertig Karl till Anders Hansson 8/3 1577, RA. Dessförinnan hade herr Per 8/12 1572 erhållit frihet från alla utlagor i sin livstid för sin hustrus del i Kalhyttan (VH 1574:18, jb, pag. 161, RA), men denna förmån tvingades han avstå från då han fick Edeby fritt.
- 51 VH 1584:13, räkenskap (räk.), "Till minnes", RA.
- 52 Jordebok för Värmland 1540. Utgiven av Richard Broberg (1952), s. 64, 167; VH 1564:6, tiondelängd (tl), fol. 13 v, RA; VH 1566:14, tl, fol. 47 v, RA; "Engen" = änkan (jfr noteringarna om Apertin av samme skrivare: ibid., fol. 47 r: "Abety engen"; VH 1567:2, tl, fol. 14 r, RA: "Abety enkyan").
- 53 Edestam 1965–2007, 3, s. 193.
- 54 Westlund 2018, s. 156.
- 55 Gunnar Almqvist, *Sammandrag av Fryksdals härads domböcker 1602–1700* (1987), s. 106 (1604:10), 108 (1605:16).
- 56 Edestam 1965–2007, 3, s. 194. Enligt Hammarin 1845–48, 2, s. 87 var hennes namn Sara Eriksdotter men i Andreas Larssons ovannämnda interfolierade exemplar har namnet ändrats till Sara Svensdotter (KHALB, Larsson VI, VA).
- 57 Confessio Fidei. Uppsala mötes beslut 1593 om svenska kyrkans bekännelse (1993), s. 124.
- 58 Nya Lööse tänkeböcker (1586–1621). Utgivna av Sven Grauers (1923), s. 66.
- 59 I 26:2, pag. 258, KB. Här efter Hammarin 1845–48, 2, s. 103; Edestam 1965–2007, 3, s. 218.
- 60 VH 1600:14, jb, RA; VH 1601:12, jb, fol. 76 r, RA.
- 61 VH 1573:14, tl, RA. Samme Nils förekommer också i längderna över den kvarnsatt som med personnamn redovisas fr.o.m. 1577 (sammanställning i Westlund 2008, s. 87).
- 62 Edestam 1965–2007, 3, s. 218.
- 63 Se bl.a. Älvdals häradsrätt Ala:1, fol. 5 v. (7/2 1631), VA. Om samhälven, se bl.a. ibid., fol. 9 v. (8/9 1632), 76 r. (17/9 1649).
- 64 VH 1600:14, dombok, fol. 1b v. (4/2 1600), RA.
- 65 Karlstads stifts herdaminne [...] Person- och församlingsregister. Utarbetat av Gunnar Bergström (1976), s. 68.
- 66 Edestam 1965–2007, 2, s. 300.
- 67 Prostarnas tionderäkenskaper, Skara stift, 2, Västersysslet 1554, RA; VH 1564:7, tl, fol. 14 r, RA.
- 68 Göta hovrätt EVIIAAAL:1, 1604, pag. 20 (Gillbergs härad 21/3 1604), VaLA.
- 69 KHALB, Lignell VII:7, VA; H II, tab. 65, 78, KB. Om Edenius, se Arne Eklund, "Jordan Edenius. Värmlands nations förste inspektör", *Nationen och hembygden*, 3 (1942), s. 133–161.
- 70 Westlund 2008, s. 25. Västersysslets räkenskaper för åren 1591–99 saknas. Jfr dock VH 1591:3, Karlberg, mantalsregister, v. 6, 24, RA.
- 71 VH 1590:18, Karlberg, mantalsregister v. 1 ff., RA. Registret börjar 4/10 1589.
- 72 VH 1577:17, jb, fol. 86 v, RA; VH 1590:5, jb, fol. 92 v, RA.
- 73 VH 1608:3, dombok, RA (16/3 1608); Göta hovrätt EVIIAAAL:1, 1627, pag. 15 (25/6 1627), VaLA.
- 74 VH 1606:4, räk., Olof Kristoffersson till Jon Sonesson 8/10 1607, RA.
- 75 Svensk biografiskt lexikon <https://sok.riksarkivet.se/sbl/Presentation.aspx?id=11161>
- 76 VH 1584:13, räk., tärepennningar, RA. Jfr Erik Noreen, "Studier rörande gränserna mellan Värmland och Dal [...], Namn och bygd 1919, s. 159–161; Rolf Karlbom, "Den svensk-norska riksgänsen före 1751", *Värmland för och nu* 1974, s. 40 f. Utgifter av tärepennningar till Rasmus Kjellarsson för resor till Akershus redovisas också i VH 1588:5, räk., RA och VH 1589:13, räk., RA.
- 77 Ingvar Fredriksson, *Svenskt dopnamnskick vid 1500-talets slut* (1974), s. 49, 105.
- 78 VH 1609:18, tl, fol. 160 r, RA; Södermanlands handlingar (SöH) 1630:16, fol. 171 v, RA ("[...]ph i Askerudh"; jfr SöH 1629:10, fol. 89 v, RA: "Botolph i askerudh").
- 79 Almqvist 1987, s. 217 (1661 vt:27).
- 80 Ibid., s. 19; Ludvig Mårtensson, *Förteckning över bondeståndets ledamöter vid riksdagarna 1600–1697* (1950), s. 30; VH 1615:8, räk., drottning Kristina (d.ä.) till Bo Ribbing 10/5 1616, RA. Botolf uppvaktade änkedrottningen tillsammans med Lars i Näs i Ekshärads socken, vilken representerade Älvdals härad.
- 81 Se närmast föregående not.
- 82 H II, tab. 20, KB.
- 83 VH 1590:5, jb, fol. 121 r, RA; Westlund 2008, s. 31.
- 84 VH 1588:5, jb, fol. 108 r, RA.
- 85 Se Westlund 2008, s. 31 med not 310 och där anförda källor.
- 86 VH 1607:3, dombok, fol. 5 v. "Anna Halfuartzdotter" ändrat från "Ana botolff dott".
- 87 KHALB, Lignell VII:7, VA. I B 16, fol. 121 r, LSB uppges Piscator likaledes att Jonas Erici prästviges 1572, men har där 1593 (d.v.s. underskriften i Confessio Fidei, se nedan) som äldsta belägg för hans innehav av kyrkoherdeämbetet.
- 88 I 26:2, pag. 283, 291, KB.
- 89 VH 1574:16, jb, fol. 68 r, RA.
- 90 VH 1580:12, tl, RA.
- 91 VH 1584:13, räk., RA.
- 92 VH 1582:12, jb, fol. 72 v, 77 v, RA.
- 93 Kungl. kansliets diariier, AII:11, RA.
- 94 Hjalmar Holmquist, "Tillsättningar av gäll under reformationsårhundradet", *Historisk tidskrift* 1933, s. 90 ff., 115 f.
- 95 KHALB, Lignell VII:7, VA.
- 96 Confessio Fidei, s. 123.
- 97 Tidigast i B 16, fol. 121 r, LSB. Här uppges Piscator att Jonas Erici "finnes intet hafva varit Giffi", vilket förstås upprepas, men utan förbehåll, av Rhyzelius: "dödde ogift" (KSLB, Biografi och genealogi, 7, pag. 53, FAV). Tydligen hade Piscator vid denna tidpunkt ännu inte tillgång till den nämnda kyrkoordningen med dess anteckningar. För det talar också hans uppgift i B 16 att Ericus Jonae avled 1584, likaledes upprepad av Rhyzelius.
- 98 Förläningsregister 22:2, RA.
- 99 Piscator i B 16, fol. 121 r, LSB och KHALB, Lignell VII:7, VA; Fryxell i KHALB, Lignell III, pag. 162, VA, H II, tab. 78, KB och I 26:2, pag. 283, 291, KB; Hammarin 1845–48, I, s. 280; Edestam 1965–2007, 2, s. 149.
- 100 Detta antagande saknas hos Piscator, men finns hos Fryxell m.fl.
- 101 Bengt Piscators avskrift i Ekshärads kyrkoarkiv M:1, VA. Avskriften är vidimerad av Piscators svärson Jonas Dejenström.
- 102 Confessio Fidei, s. 124.
- 103 VH 1585:1, tl, RA. Samma handstil förekommer i åtskilliga skattelängder för Älvdals härad från 1600-talets första årtionden, tillsammans med B.E:s namnteckning i bl.a. VH 1618:6, tl, fol. 101 r, RA.
- 104 VH 1588:5, tl, RA.
- 105 Se t.ex. Göran Malmstedt, *Bondetro och kyrko. Religiös mentalitet i stormaktidens Sverige* (2002), s. 76 f.
- 106 Barnen uppräknas av Piscator i KHALB, Lignell VII:7, VA, här efter av Fryxell i H II, tab. 78, KB och efter Fryxell i Edestam 1965–2007, 2, s. 150

Studiecirkel i Brevik blev bygdebok

av Kjell Gustafsson

Vi visste väldigt lite om byns förflutna när vi startade en studiecirkel för snart tio år sedan. Syftet med cirkeln var att vi som bodde i byn skulle träffas och diskutera aktuella frågor, men snart kom frågorna om hur det var i Brevik förr i tiden. Många av oss kunde bidra med upplevelser från vår barndom på 1950-talet, men det räckte inte tyckte flera. Redan tidigt kom tankarna på att skriva en bok om vår by. Åtta år senare blev det verklighet – boken *Brevik Förr i Tia* är tryckt, recenserad och köpt av många.

När studiecirkeln startade hoppades vi kunna engagera de boende i byn, men snart kom också flera tidigare Breviksbor med i arbetet och dessutom några med släktkopplingar till boende här. Vi var regelbundet mellan femton och tjugo deltagare i cirkeln de första åren men vi var inställda på att intresset skulle avta. Istället växte intresset fram att få veta lite mer om tiden före 1950. Problemet var att det inte fanns särskilt mycket skrivet om byn. Men många av medlemmarna i cirkeln hade en skatt i sina gömmor, hundratals fotografier och många togs kort efter fotografins födelse.

Med traditionell släktforskning kunde vi tillsammans med de gullande fotografierna skapa oss en bild av byns historia och de människor som bott och verkat här. Kort efter starten av cirkeln skapades Breviks bygdeförening som nu organiserar arbetet och andra verksamheter med anknytning till bygden.

Den lilla byn Brevik i västra Värmland har idag drygt femtio invånare, men när de fritidsboende kommer hit blir vi ett trettiotal fler. Byn består av två hemman – Östra och Västra Brevik. Dessutom finns två grannhemman som ofta anses tillhöra byn – Hälle och Tostebol.

I arbetet med studiecirkeln och boken insåg vi att en gräns i vår bygdeforskning måste sättas. Viktigt var att komma åt olika historier om livet i byn, inte nödvändigtvis fakta från flera hundra år tillbaka i tiden. På något vis fastnade vi för tiden från 1700-talets slut fram till för några år sedan målet. Trots allt ställde vi oss frågan var de äldsta gårdarna i Brevik fanns och när de olika torpen byggdes och vilka som bodde där. Ett betydande intresse hos oss var att ta reda på vilka de indelta soldaterna i byn var.

De hade funnits här sedan Indelningsverket skapades i slutet av 1600-talet.

Bönderna rika

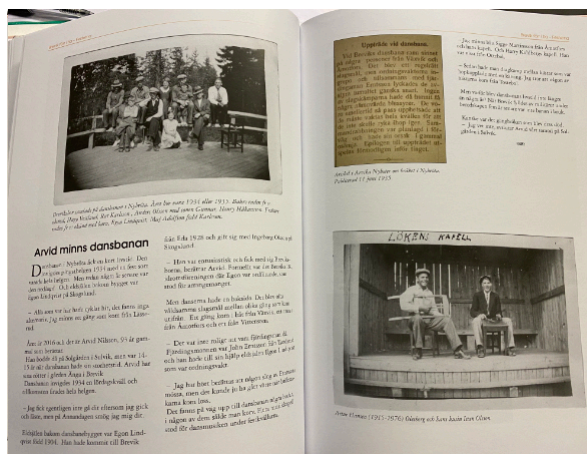
I huvudsak kom vi att kartlägga tiden från 1850-talet till idag. Förklaringen var att det inte fanns så många gårdar i byn före dess. Då skapades det fler fastigheter och byggdes flera stora hus. De torp som skapats under seklets första årtionden var fortfarande bebodda. Nu upptäckte vi hur stor skillnad det var för de som bodde i byn, de välbeställda bönderna och de som inte ägde någon mark, torparna. Dessutom fanns de som betecknades som backstugesittare, inhyses eller rotehjon. De tillhörde de Breviksbor som hade det sämst ställt

Gården Väststuga var länge enda gården i hemmanet Västra Brevik. Den har säkert funnits sedan slutet av 1600-talet, kanske fanns den redan under medeltiden. Idag är fastigheten endast fyra hektar stor och här finns inga djur, bortsett från två katter.

När familjen Jon och Britta Jacobsson bodde här i början av 1800-talet ägde de mark i de båda hemmanen värderade till 9400 riksdaler banco. När paret dog 1830 gjordes bouppteckning som redovisade en påtaglig förmögenhet. Bland annat fanns sju hästar,

Boken *Brevik Förr i Tia*. Omslaget är kartan från 1890.
Foto: Kjell Gustafsson

Artikel i boken *Brevik Förr i Tia* om bygget av dansbanan i Nybröta. Foto: Kjell Gustafsson

26 kor, en tjur, 28 får, 18 lamm och 5 baggar.

En intressant jämförelse är de villkor som familjerna på Lövnästorpet i samma hemman levde under. När Anders Pettersson avlider i mitten på 1830-talet har han tillgångar motsvarande drygt 12 000 kr i dagens penningvärde. Hälften av värdet svarar torpets kreatur för.

Fritz Henning spårad

Ibland kan bygdeforskning ta död på rykten som funnits i bygden i många år. Vi hade hört talas om att det i familjen Carlander som flyt-

tat från Stockholm till torpet Skogsdalen år 1901 skulle ha skett ett brott. Sonen Fritz Henning noterades i kyrkböckerna som försvunnen 1924. Eftersom inte mysteriet hade någon förklaring dödförklarades han 1948. Ryktena har i många år gjort gällande att fadern Anders var inblandad i sonens försvinnande.

Med hjälp av sökningar i olika emigrantregister fann vi ut att Fritz Henning kunde ha rymt utan flyttbetyg till Amerika 1917, men i amerikanske uppgifter hittar vi honom som ankommen till New York år 1907. Ytterligare sökningar ger vid handen att han var besättningsman på ett fartyg som trafikerade sträckan Nassau på Bahamas till New York. Året var 1926. Alla frågetecken om hans försvinnande är inte lösta, men av allt att döma kunde vi avskriva ryktena om att ett brott skulle ligga bakom hans försvinnande.

Bränder

Det som hände på 1900-talet i Brevik finns ibland dokumenterat i tidningarna i Västvärmland. Två sådana händelser är dramatiska bränder. Den 20 februari 1930 skrev Arvika Nyheter om en brand på Hildelund då en 14-årig flicka förolyckades. "Ohygglig eldsolycka i Brevik" var rubriken i tidningen. Orsaken till branden var sannolikt kortslutning i husets elektriska ledningar.

I maj 1940 drog ett våldsamt oväder fram över delar av västra Värmland. "Hagelbyarna voro så kraftiga att det på sina ställen uppstod stora drivor av hagel", kan man läsa i tidningen som också konstaterade att Skönbacka skola brunnit ner till grunden efter att blixten antänt byggnaden. Turligt nog hade barnen lov den aktuella dagen.

Nu följde en svår tid för skolbarnen i Brevik. Barnen i småskolan fick börja åka en hästanspänd skolskjuts till Åmotfors. Storskolans barn fick gå i skola i provisoriska lokaler i barnkolonin i Smugan. Först 1946 kunde i ny skolbyggnad tas i bruk vid Skönbacka.

Gänget som firade dansbanan tillkomst i Brevik 1934-35. Okänd fotograf

När Skönbacka skola brann 1940 fick småskolans barn åka hästanspänd skolskjuts till Åmotfors. Okänd fotograf

Det fanns också tecken på stort engagemang i bygden i äldre tider. Ideella krafter byggde i mitten på 1930-talet en dansbana vid Nybröta och eldsjälarna vid den satsningen var Egon Lindqvist. Dansbanans tid blev inte långvarig, när Breviks fylldes av militär under beredskapen 1940-45 var inte längre dansbanan i bruk.

De här nämnda händelserna var det få i studiecirkeln som hade några erfarenheter av. Istället blev det tidningsurklipp och några gamla fotografier som fick vara källor. I boken Brevik Förr i Tia finns ett kapitel om den gamla dansbanans historia.

Sportklubben bildas

Det finns tecken på att den lilla byn redan på 1930-talets mitt hade

en idrottsförening, men inget finns dokumenterat om verksamheten. 1957 föddes Breviks Sportklubb av några tonårspojkar och den föreningen har firat sitt sextiofjärde verksamhetsår. Här finns det i förenings klubblokaler många dokument som berättar om verksamheten, bl a föreningens första stadgar. Det var regler skapade av några unga pojkar som man med behållning läser i boken Brevik Förr i Tia

Första paragrafen lyder: "På mötena skall alla medlemmar komma, om de inte har något hinder. Flickorna behöver inte komma".

I protokollet finns senare noterat att tre medlemmar fått anmärkningar för ogiltig frånvaro.

Boken innehåller en beskrivning av alla fastigheter i de båda hem-

manen, vilka som bott här och en del historier kring de aktuella familjerna. Dessutom illustreras artiklar av många äldre fotografier och av nytagna drönbilder. De ska tilläggas att Lantmäteriet har godkänt publiceringen av dessa nytagna bilder från luften.

Boken trycks

Vad skulle vara med i boken och vad skulle inte få plats? Av ekonomiska skäl fick den inte bli för omfattande och dessutom skulle många både gamla och nya bilder ha en plats. Och hur skulle boken få ett professionellt utseende? Lyckligtvis fanns ett barnbarn i byn med erfarenhet av grafiskt arbete. Det var Christer Lönnroth som också driver Poem förlag. Han lovade att ideellt ta sig an bokutgivningen. Och den ende journalisten i byn som hade erfarenhet att skriva artiklar var undertecknad.

Nu var frågan – skulle bygdeföreningen ha råd att svara för utgivningen. Det blev möjligt, nu är boken tryckt i 300 exemplar. Två tredjedelar av upplagan är redan såld.

Vi tror att vi i bygdeföreningens regi skapat en bok med koppling hur det är i byn idag och hur det var förr i tiden. Tyvärr har den pågående Covid-19-pandemin satt stopp för studiecirkelarbetet, men vi anser att vi bara nått halvtid i vårt byforskningsprojekt.

Gården Väststuga – hemmanet västra Breviks äldsta gård.
Foto: Kjell Gustafsson

Översiktsbild över östra Brevik. Foto: Kjell Gustafsson

Utvandring till Sydamerika

Till vardags är jag reporter på Svenska Dagbladet, men just nu tjänstledig för att skriva en bok tillsammans med Eva Jacobsson om svensk utvandring till Sydamerika. Den var som mest intensiv 1889-91 och 1910-1912. Totalt handlar det om cirka 10 000 svenskar som sökte sig till Brasilien och sedan till Argentina. I en del fall for de direkt till Argentina. Många dog på vägen dit, många återvände hem och en del blev kvar.

Resorna till Sydamerika lockade framför allt fattigt folk från både städer och landsbygd. Eftersom resorna var gratis från Tyskland till Rio eller Buenos Aires var de förmodligen än mer utsatta än de som drog till Nordamerika. I den första omgången var det framför allt människor från Stockholmsområdet, Sundsvall och Östergötland/Småland som lockades av de brasilianska locktonerna. I den andra omgången var det övervägande gruvarbetare från Kiruna som drog iväg efter storstrejken.

Det var bara helt nyligen jag stötte på att även gruvarbetare från Värmland drog iväg till Argentina runt 1889-90. Om detta vill vi gärna veta mer.

Vi har sett åtskilliga annonser i lokala tidningar i Filipstad där man särskilt vänder sig till gruvarbetare och enligt obekräftade uppgifter var det minst 50-60, förmodligen fler, som gav sig av.

Annonserna är oftast undertecknade av en fabrikör CJ Carlson från Filipstad. Vem var han, vad hade han för roll?

Tar tacksamt emot alla tips och information om denna nästan helt oskrivna utvandring.

Jag nås på 070/5655949 eller på mejl fredrik.mellgren@svd.se

Fredrik Mellgren

Jonas och Stina i Fikullen

av Monika Becker

Jonas Nilsson, f 1790 i Torphöjden, Rämmens socken, var min farmors morfars far. Jag har skrivit om flera smeder och jag ville också skriva en berättelse om en torpare och av flera skäl fastnade jag för Jonas. Torphöjden, där han föddes var gemensamma namnet för några boställen belägna norr om Djuprämnen i Rämmens socken. Hans far, torpare där, var född i Stjärnberget, på gränsen till Gåsborns socken, varifrån stora delar av min farfars släkt härstammade. Hans mor, Anna Olsdotter, var född någonstans i Gåsborn, möjligen vid ett ställe benämnt Näs.

Jonas hade tre bröder. Två år äldre Olof och de yngre Jan och Nils. Fadern, torparen Nils Jonasson dog 1807 och två år senare, dör brodern Olof Nilsson vid 21 års ålder. Olof var uttagen till Lantvärnet, denna misslyckade inrättning som skapades 1808, då Sverige på kort tid blev indragen i ett tvåfrontskrig mot Danmark-Norge och mot Ryssland.

Kriget 1808-09

1808 gick ryssarna in i Finland utan krigsförklaring och strax därefter förklarade Danmark-Norge krig mot Sverige. Kronan och riket behövde soldater och Lantvärnet bildades. Var femte ogift man mellan 18-25 år skulle tas ut och uttagningen ombesörjdes av församlingens kyrkoherde tillsammans med en, i socknen, betrodd person. Där blev Olof uttagen. Självägande bönder och studenter t ex var undantagna från uttagning, men Olof var en torparson och då gick det inte att komma undan.

I Värmland togs 3 bataljoner ut. Nr 1 och 3 inställdes i Kristinehamn, nr 2 vid gränsen i Gunnarskog. Bataljon 1 anslöts till Västra armén och sändes till Eda och Frykeruds socknar. Från bataljon 2 sändes en del till Stockholm och Svea artilleriregemente. Om bataljon 3 finns endast sparsamma uppgifter.

Det geografiska läget anger väl som troligast att Olof fick inställa

sig i Kristinehamn, men vad som hände sedan är i det närmaste omöjligt att veta. De flesta soldaterna nådde aldrig någon strid. Alltför många dog av de umbäranden de ådrog sig i form av sjukdomar, dålig mat och urusla kläder och i alla avseenden undermåliga förläggningar. Lantvärnet avvecklades år 1811 och lämnade ett dåligt rykte efter sig, som försvårade det senare införandet av allmän värnplik.

I NWT infördes den 18 och 25 januari 2020 artiklar av arkivpedagog Olle Nilsson om Arméns allmänna sjukhus i Karlstad under kriget 1808-1809.

Någon detaljerad förklaring till vad som hände just Olof Nilsson går säkerligen inte att få – man kan bara föreställa sig eländet. ”I synnerhet hemsökte döden det unga lantvärnsmansskapet” skriver kapten H Lilliebörjörn i ”Minnen och anteckningar”.

19 år gammal blev då Jonas Nilsson äldst i torpet. Modern sjuklig, 13-årig Jan, handikappad, Nils 11 år. De närmaste åren därefter återfinns Jonas på flera närliggande ställen som dräng. Ett bidrag från socknen utgick till den handikappade brodern, som dog 18 år gammal.

Eftersom Jonas far var nybyggare var torpet förstas beläget på en annan ägares mark, ett skogsbolag eller kanske någon av bergsmännen Per eller Christopher Christophersson. Det troligaste är att modern och bröderna fick bo kvar inhyses på torpet och Jonas fick arbeta efter tillgång och läge i området.

Gift med Stina

1816, 26 år gammal gifte sig Jonas med Stina Ersdotter från Gustav Adolfs socken. Stina var 21 och piga i prästgården i Rämmen.

De flyttade till Fikullen norr om Stjärnberget, några km öster om Lesjöfors, som torpare. De kom att bo kvar där hela livet. Med i

flytten var Jonas mor och brodern Nils.

Stina och Jonas fick 9 barn, varav den äldste, Nils Jonasson blev min farmors morfar.

Vid Uddeholmshyttan

Stinas far var Erik Clementsson, född i Flåsjön, Gustav Adolfs församling och modern var Britta Stina Hersing född i Norra Råda. Familjen bodde på stället Flåsjön, där även noteras Uddeholmshyttelaget vid gårdsnamnet, som väl utvisar kopplingen till bruksnäringen i Uddeholmshyttan. På stället bodde också farföräldrarna och gifte brodern Per med familj.

Stina var näst yngst av sju flickor och hennes föräldrar och syskon bodde även tidvis på Uddeholmshyttans herrgård, där modern Britta Stinas faster Maria Hersing, gift med inspektorn Magnus Wallmén bodde. Erik Clementsson och även fadern Clement Ersson finns upptagna i räkenskaperna för Uddeholmshyttan som leverantörer av malm, så man kan se att familjerna var lierade på flera sätt.

Maria Hersing, kallad Madame var född 1716 i Horrsjön, Färnebo socken, som dotter till Sven Nilsson Hersing född 1680 i Bolhyttan, Färnebo.

I födelseboken Färnebo C:2 sid 7 står: ”1680. Döptes Nils Svenssons barn vid Bohlhyttan kallat Sven. Vittnen: Håkan Hansson vid Kahlhyttan, Hans Håfvalsson, Jöns Pärsson, Mattes Håkansson, Håkan Jönssons hustru, Lars Håfvalssons hustru, Oluf Månssons dotter, Toor Svenssons dotter vid Båhlhyttan.”

Ingen av de kvinnliga vittnenas förnamn nämns och inte heller moderns. Alla är någons hustru eller dotter. En snabb blick på övriga döpta barn på närliggande sidor visar att då och då finns ett kvinnonamn med, men inte när Sven döptes. Vittnena behövde inte vara närvarande vid dopet, deras löfte räckte. Kanske avtalades vittnes-

frågan redan före barnets födelse. När namnen skulle uppges vid inskrivning ansågs det antagligen viktigare vems fru eller dotter det gällde, snarare än hennes egen namn.

Bergsman i Horrsjöhyttan

Alltnog, Sven Nilsson blev bergsman i Horrsjöhyttan, söder om Långban och tog tillnamnet Hersing, kanske liknade det namnet Horrsjön. Han gifte sig med änkan Carin Johansdotter och fick 8 barn, däribland;

Sonen Magnus född 1713, skräddare, gifte sig sent, vid 39 års ålder på Uddeholms bruk, dåvarande Norra Råda socken, med den 20 år yngre Ellika Sophia Gevert. De fick 9 barn, varav de tre döttrarna Cajsa Maria, Lisa och Britta Stina säkert nådde vuxen ålder. Britta Stina blev så småningom mor till den Stina som den här berättelsen handlar om.

Var och hur Magnus framlevde sina dagar fram till giftermålet har jag inte kunnat få fram. 1739 var han fadder till ett av systern Brittas barn i Färnebo så antagligen var han fortfarande kvar i den socknen då. Inte vet jag heller det föregående livet för Sven Hersings dotter Maria, som 1754, 38 år gammal gifte sig med den 10 år yngre bokhållaren och senare inspektorn på Uddeholmshyttans herrgård, Magnus Wallmén. Maria och Magnus fick dottern Britta Maria 1756, som dog i koppor 1 ½ år gammal.

Magnus Wallmén var den förste inspektorn på Uddeholmshyttans herrgård, som uppfördes 1764 och drygt 200 år senare, 1979, brändes ner till grunden av några pyromaner. Händelsen och annat om Uddeholmshyttan finns att läsa i "Gustavabygden nr 76, Vintern 2019".

Maria Hersing dog 1791 på Uddeholmshyttans herrgård och hennes bouppteckning visar på ett förmöget hem med rikligt lösöre och ett 35-tal intressanta böcker, kreatur, med ett 10-tal kor och lika många getter, alla namngivna, fiskeredskap och skinnplådar. Det går att bilda sig en uppfattning om livet på

herrgården med hjälp av bouppteckningen. Dessutom finns fordringar i form av reverser på totalt ca 4 800 riksdaler. Låntagarna utgör intressanta namn, herr Abraham Fröding, Karlstad, herr Johan Yngström vid Långbanshyttan, jägmästare Petter A Falck, Risätter m fl.

En av dessa låntagare, Johan Yngström, var son till gruvbrytaren i Yngshyttan, Johan Horn och Brita Hersing, född 1715, syster till Magnus och Maria och dotter till Sven Hersing. Johan Yngström var gruvfogde i Långbanshyttan och morfar till uppfinnaren John Ericsson, född år 1803 i Långbanshyttan. Så Maria Hersing var morter till Johan Yngström, ett faktum som kanske gjorde det lättare för honom att få ett lån.

Släkt med John Ericsson

Om John Ericsson, bl a uppfinnare av propellern, finns ju en hel del litteratur. Han är bygdens son i Filipstad och hans minne firas regelbundet där med olika aktiviteter. Jag tycker noteringen i kyrkboken Färnebo från år 1811 är rar; "- Johan – Blef en av världens namnkunnigaste män ign sina många uppfinningar". Det understryker ju den betydelse han hade för orten.

Så min farmors morfar måste ha varit fyrmänning med John Ericsson. Ett faktum som han säkert inte kände till. Trevligt med en anknytning till John Ericsson, en lokal och världsberömd person, kommen från en intressant del av Värmland. Stamfadern är då Sven Nilsson Hersing f 1680 i Bolhyttan.

Åter till Jonas och Stina i Fikullen

År 1821 dog torparen Jan Larsson och hans hustru Catrina Larsdotter i Södra Stjärnberget, söder om Fikullen, med 10 dagars mellanrum i lungshot. De efterlämnade 6 barn, mellan 5 och 15 år. Barnen utplacerades alla hos olika familjer. Johannes 11, hamnade hos Jonas och Stina i Fikullen och noteringen "Gossen Johannes Jansson" i kyrkboken gjorde att jag upptäckte denna tragiska händelse. Naturligt funderar man ju på hur de hade det och kände det. Jag följde upp alla barnen och de 5 yngsta nådde alla vuxen ålder och verkade leva normala liv. Äldsta Magdalena kom till Gåsborn och där finns inga inflyttningslängder så det fick bero.

Jonas och Stinas yngre son Jonas tog över torpet i Fikullen ca 1857. Paret flyttade då till en adress Lesjötorp, troligen beläget nära Lesjöfors bruk. Jonas dog av andtåpa 72 år gammal och Stina av ålderdom vid 80. Sista tiden bodde hon hos äldsta dottern Anna Stina i Lesjöfors.

Källor: Kyrkoarkiv för Rämmen, Gustav Adolf, Norra Råda och Färnebo socknar.

"Soldatforska" Lars Ericson Wolke "Värmlands Regementes historia", första delen C.O Nordenswan, sid 256-266

"Gustavabygden nr 76, 2019" (Uddeholmshyttan)

"NWT 18, 25 jan 2020", om lantvärdet av Olle Nilsson

Torpstuga från 1800-talet vid Fikullen på Lesjöfors bruks skog (vanlig äldre typ).

Bränderna berättar

Något om eldsvådorna i Gillbergs härad i äldre tider

av Peter Olausson

En av de värsta händelser man kan vara med om torde vara att huset man bor i brinner upp. Även om vi gör allt vad vi kan för att undvika eldsvåda och är fullrustade med brandvarnare, brandsprutor och brandfiltar kan olyckan vara framme. Det var den sannerligen också i gångna tider, när man hanterade öppen eld för både värme och ljus i stugorna, i en helt annan utsträckning än i elektricitetens och centralvärmens tidevarv.

Eldsvådorna var vanliga och man gjorde vad man kunde för att förhindra utbrotten också förr i världen. När en brand bröt ut var det lätt att såväl manbyggnad som fähus och förråd strök med, eftersom husen ofta stod nära varandra. Om än folket på gården klarade livhanken stod de ofta verkliga på bar backe efter en brand.

När köpebreven brann i Skasås

Vi vet en del om bränder i bygderna från 1600-talet och framöver, genom att händelserna närmast regelmässigt togs upp i häradsrättens eller sockenstämmornas protokoll. Skälen var i grunden två. Om också gårdsdokumenten brunnit upp gällde det, för det första, för husbondefolket att bevisa sin äganderätt till gården, genom att få vittnesmålen om hur den kommit i deras ägo vidimerade av häradsrätten. Det gällde också att notera vad som brunnit upp och få det värderat, för att, för det andra, förhoppningsvis också få ekonomisk och praktisk hjälp med återuppbyggnad och anskaffning av nya djur och nya redskap och verktyg till gårdsbruket. Låt oss ta några exempel från domböckerna för Gillbergs häradsrätt och se vad som kunde noteras i protokollen.

En av de tidigaste noteringarna avser hemmanet Norra Skasås i Stavnäs socken. Korpralen Erik Håkansson i Vännerud i Älgå socken kom inför rätten vid höstetinget 1649 och ”gaff klageligen

tillkänna” att hans morfars gård Norra Skasås hade brunnit genom häftig vådeld för fyra år sedan. Gården var lagd i aska och bland allt annat hade också fastebrevet på gården försvunnit i lågorna. Nu önskade Erik få häradsnämndens intyg på hur gården kommit i morfaderns ägo. De hade nämndemännen uppenbarligen full kläm på för i den fortsatta notisen får vi en detaljerad redovisning av hur arv och köp gått till, allt som allt fyra generationer baköver, till dess att morfadern Ivar Ivarsson nu ägde halva gården och hans kusin Segol Jordsson den andra halvan. Utan att några årtal nämns för överlåtelse rna hamnar vi raskt en bra bit ner i 1500-talet, när Norra Skasås ägdes av förfadern Segol. Jordeböckerna omtalar honom på platsen redan 1540. Enligt domboksnöten verkar Segol (och hans aldrig omnämnda hustru) haft söner Jord, Ivar och Erik och döttrarna Elin, Ingrid och Marit – de två senare kan också vara barnbarn, på den punkten är notisen oklar. Erik bosatte sig i Takene i Grums socken och Elin gifte sig till Långsta i samma socken medan Ingrid och Marit kom till Kisterud i Gillberga. Jord och Ivar blev däremot kvar i Skasås och köpte ut syskonlotterna, så att deras respektive söner Segol och Ivar ägde var sin hälft i gården år 1649. – Av särskilt intresse för eftervärlden är kanske att namnet Ivar förekommer här, i två generationer. På Norra Skasås ägor har arkeologerna arbetat med att dokumentera en medeltida husgrund på ett ställe som kallas Ivarsbråten – som traditionen i bygden har pekat ut som öde efter digerdöden.

Det brinner i kvarnen, i Torn och i Torp

Vid vårtinget 1651 noterades att det också brunnit i den vid den här tiden tydliga rätt nyetablerade kvarnen vid Sandåna i Gillberga; här omtalas två år innan att husmansbygget med både såg och kvarn funnits en tid, men då inte

beviljades skattläggning. Vid branden hade malstenarna förstörts, tillsammans med redskap och ”en hoop” spannmål som förvarades där. Det värsta var dock att mjölnaren Lars Nilsson drabbats av slag i samband med olyckan, så att han numer inte kunde röra sig ”aff stället sielf”. Det var ett ömmande fall och rätten beslutade att hela häradet skulle hjälpas åt för att hjälpa Lars – på vilket sätt står dock inte.

Det brann också våren 1653, den gången i Torn i Stavnäs. Här berättar domboken att elden kom loss om morgonen ”näst förledne Pingesdagh”, när gårdsfolket var i skogen. Genom skorstenen spred sig gnistorna till uthusen. Halvard Bryntesson och hans mor Karin, som bodde där, förlorade genom branden två lador, två logar (”Loor”), två stallar, två fähus, fyra får- och gethus, ett svinhus och två bodar. Gården var uppenbarligen tätbyggd. Även om vi inget får veta om dimensionerna för husen är det ett imponerande byggnadsbestånd vi möter här.

Även länsmansgården Torp i Långseruds socken var välbeställd med hus. Det får vi reda på genom branden samma år, när länsman Per Hanssons åbor drabbades. Två nya stugor, två kamrar, en nattstuga, fyra bodar, ett stall, ett fähus och ett vedskjul gick åt men också åtskilligt av lösöret. Här nämns ”mäste parten af sängkläder” och alla linkläder förutom två lakan och två dukar. Allt spannmål brann upp liksom brödet man bakat till sommarföda. Alla redskap som fanns i boden hade också förstörts: de var gjorda i tenn, koppar, mässing, järn och trä – det enda som klarade sig i den vägen var två kopparkittlar, två tennfat och ett kvarter.

Om bränderna i Nysäter och Skårstorp

Vid Persmässotid 1678 skedde en annan stor brand, när hela Nysä-

ters by i Gillberga brann ner – byn som sedermera, från 1700-talets slut och framöver, genom etableringen av den stora marknadsplatsen kom att ”döpas om” till Nysäter. Vi får reda på omständigheterna i en domboksnotis från sommaringet 1681. Det var ”mächta hårdt wäder” och alla i byn var till kyrkan den här söndagen. Uppenbarligen tog stormvinden tag i glöd i någon av härdarna och utifrån det spred sig elden snabbt. Alla hus brann upp förutom en gammal bod, som stod långt från gården. Och inte nog med det: elden spred sig så att också en del av gårdsgårdarna och säden på fälten brann upp – ”the stackars fälcken till alltför stoor skada.”

Ytterligare en förödande brand omtalas i domboken för vårtinget 1684. Här rörde det sig om hemmanet Yttre Rud i Stavnäs, det som också ofta omtalas som Skårstorp. Branden hade brutit ut natten emellan den 29 och 30 mars 1683 och gårdsfolket hade förlorat allt i både löst och fast. De tre jordägarna var komminister Olof Scharinius (namnet taget efter hemgården Skårstorp; han förde en liten ”familjedagbok” som ännu är bevarad), Staffan Hugosson och Jon Halvardsson som gemensamt begärde ett bevis från häradsrätten på vad som hade hänt. Skälet till varför detta var viktigt var att ägarna ville få någon ”förskoningh” på skatten till ”högha öfwerheten”. Nämnden och de närvarande vid tinget visste mycket väl om vad som hade hänt och häradsbeviset beviljades. Går man vidare till länsräkenskaperna kan man kanske få svart på vitt om de drabbades ansökan om skattelättnader eventuellt också beviljades.

Mordbranden i Magnebyn

I samtliga fall som vi hittills har bekantat oss med har det handlat om att våldeld kommit lös; bruket att ständigt ha glöd i spisen var naturligtvis ett av orosmomenten i sammanhanget. Mordbrand var, då som nu, betydligt mer sällsynt. Vi skall dock avslutningsvis i brandexposén ta upp ett sådant fall.

Det är domboken för vårtinget 1714 (§ 42) som berättar om vad som hade hänt. En foderlada full

med 30 lass hö och två lass löv hade blivit lågornas rov vid Britt-mässotiden 1713. Ladans ägare, bonden Nils Bengtsson i Magnebyn i Gillberga socken, anklagade vallhjonet Karin Andersdotter för det som skett. Karin var nitton år vid tillfället och till sin hjälp hade hon den trettonåriga brodern Per. Vid det ingående förhøret erkände de båda. Pojken hade tagit eldglöd i en svamp – vilket väl måste betyda fnöske eller kanske en färticka – från brasan där de värmdes sig och tagit med sig in i ladan, där det efter beräkning snart brann för fullt. Det var systemen som tubbat honom och hon ansåg sig ha haft goda skäl till att utkräva hämnd på det här sättet. Hon gick vall med djuren som hennes matmor änkan Marit Pålsdotter ägde, men hade också lovat att valla Nils Bengtssons djur. I gengäld skulle hon få en särk eller en huva av honom – här gick uppgifterna isär. Det blev dock vare sig särk eller huva trots att Karin påmint om det, så hon var arg. Rätten bedömde att Karin hade närmast obefintliga kunskaper i kristendom och hon kunde inte läsa och hade därmed inte heller begått nattvarden; hennes matmor och grannar menade att Karin hade ett enfaldigt sinne och att hon i stort sett inte umgåtts med folk förrän hon kom till gården som vallpiga. Hon hade mest hållit sig hemma hos pappa soldaten – ”en mycket fattig karl” – i hans torpstuga. Hon hade inte heller kunnat föreställa sig att det skulle vara straffbart att tända eld på ladan. Hon hade ju bara gjort det för att skipa rättvisa.

Rätten förstod uppenbarligen att Karin blivit lurad. De konstaterade också att hennes pappa var fattig och inte alls kunde ersätta Nils med de 37 daler och 16 skillingar silvermynt, som han menade att ladan, høet och löven varit värda. Trots det kunde de inte annat än att döma Karin till døden för mordbrand. Brodern Per, som var minderårig, skulle däremot slippa undan med att risas skarpt av föräldrarna i närvaro av länsman.

Hur det gick sedan för Karin och Per kan man förstås försöka forska vidare i. Alla dödsdomar som häradsrätterna utdømde gick automatiskt vidare till prövning vid

hovrätten. Det är högst sannolikt att straffet mildrades där. Kanske omvandlades straffet till böter, som i så fall i sin tur fick tas på kroppen eftersom vare sig Karin eller hennes familj hade några pengar.

För och emot brandstodsavgifter

Att eldsvådor var ett betydande samhällsproblem framgår inte minst av den noggranna skrivningen kring brandskydd som finns i 1734 års lag. Byggningsbalkens kapitel 24 innehåller sju paragrafer som tar upp en mängd faromoment som man måste undvika, för att inte riskera att förklaras som skyldig till böter och skadestånd om olyckan skulle vara framme. Lagstiftarna menar också att man inom häradet solidariskt skulle erlægga en brandstodspenning för att ersätta de brandskador som skulle komma att uppkomma.

För att göra verkstad av lagens föreskrifter tog landshövdingen i Örebro län initiativ till stämmor vid häradsrätterna runtom i länet under 1740-talet. Den 29 och 30 oktober 1742 (§ 16) var det dags för kronobefallningsmannen Daniel Ekman att, som ombud för landshövdingen, få till en överenskommelse om brandstodsavgift inom Gillbergs härad. Avgiften skulle baseras på hur många hus som fanns inom hemmanen och i vilket skick dessa var; samtliga hus måste alltså värderas.

Här stötte kronobefallningsmannen på patrull. Allmogen var inte alls med på noterna och böjde sig inte ens när Ekman påpekade att det var lag på saken. Man förklarade att man ville göra som man alltid gjort, nämligen att sockenvis hjälpa den som det brunnit för. Det gjorde man med timmer, pengar och dagsverken. Att däremot i förväg samla in pengar till en kassa var man helt emot.

Myndigheterna gav sig inte och ärendet blev en följetong på häradstinget i ett par års tid; de som var motståndare till påbudet förhållade sig beslutet på klassiskt vis, nämligen genom att helt enkelt utebli från mötena. Till vårtinget 1744 (§ 5) hade man kungjort ärendet från alla predikstolar och

Ordföranden har ordet

Styrelsens jobbar via Zoom

Ända sedan början på 2020 har styrelsen hållit sina styrelse- och arbetsmöten via Zoom. Med rätt utrustning fungerar det riktigt bra, men det var lite trixande i början innan vi fick till ljud och bild. Så här såg det ut 20 april i år då vi hade ett arbetsmöte.

Digitalt utanförskap – digital gemenskap

Det har pratats mycket om digitalt utanförskap, men det finns också en digital gemenskap som tagit fart 2020 - 2021. De tekniska plattformarna för kommunikation har utvecklats rekordsnabbt och Zoom och Teams har blivit välkända begrepp för många. Om deltagarna har kameran påslagen blir mötet förstås lite personligare, nästan som att träffas på riktigt. Jag tycker själv att småpratandet med deltagarna före våra digitala föreläsningar varit extra trevligt, då vi på en och samma gång kunnat få ögonblicksbilder från hela landet. Detta är digital gemenskap. Nu har faktiskt inte alla vare sig datorvana eller dator, så de vanliga föreläsningarna på Arkivcentrum skall gi-

vetvis återupptas så snart det blir tillåtet, och då även med möjlighet att delta digitalt. Kanske det till och med blir så att den nya tekniken gör att de ideella föreningarna kan locka fler medlemmar. Samuel Nilssons inspirerande föreläsning pekade på att man för att locka fler yngre till föreningarna så är nya sätt att kommunicera på viktiga att ta till sig.

Vad händer i föreningen under sommaren 2021

De flesta sommararrangemang i länet är då detta skrivs fortsatt in-

ställda. Men den 2 augusti kommer föreningen att vara representerade vid Skilda Värmlands arrangemang "Berättardagarna på Nygård". Mer information senare via medlemsmejl, hemsida och Facebook. I dessa tider förändras förutsättningarna snabbt, så håll utkik efter eventuella ändringar i programverksamheten.

Släktforskardagarna i Göteborg ersätts med en digital variant, mer information kommer.

Ha en skön sommar alla!

*Värmland i maj 2021
Lars-Göran Jansson, ordförande*

också erbjudit möjligheterna för människor att delta via ombud. Nu var uppslutningen också stor. Från myndighetshåll ville man trumfa igenom beslutet, men allmogen vägrade fortfarande att erlagga någon brandstodsavgift, med hänvisning att de behövde de få penningar de ägde för att betala inköp av säd men också till att erlagga alla skatter inklusive att betala för soldaterna i hemmanen. Nu var de "aldehyles utblåttade och medellösa". Man menade också att en brandstodsavgift ändå inte skulle kunna krävas ut av alla som var fattiga eller "motwillige och treds-kande"; pengarna skulle få sättas på restlistan över obetalda skatter och till slut få avskrivas. Då var det betydligt bättre att göra som de alltid gjort, att hjälpa varandra genom naturainsatser. – Det är an-

märkningsvärt att en tvingande lag var så svår att genomdriva. Till och med nämndemännen vägrade att ställa sig bakom propån om brandstod.

Utan att följa den här frågan i sina detaljer kan man konstatera att ett beslut om en brandstodsförening för häradet faktiskt till slut kom till stånd. Det var dock först år 1773. Fyra år därefter upplöstes dock föreningen igen på allmogens anmodan. Landshövdingen föll till föga och fick ge sitt tillstånd till att man även fortsättningsvis fick lösa sina brandfrågor sockenvis. Sylvia Olsson har skrivit om utvecklingen framöver för Långseruds del (i Boken om Långserud II, s 115ff). Där skapades en brandförsäkringsförening på sockenbasis år 1834 och motsvarande

skedde vid ungefär samma tid inom många andra socknar. Det husvärderingsinstrument som sattes upp för Långseruds del i samband med föreningsbildningen är bevarat och är idag en fantastisk källa till kunskap om hur bebyggelsen såg ut hemman för hemman för snart tvåhundra år sedan. Som vi sett har brandolyckor också lett till en omfattande dokumentation långt dessförinnan. Med hjälp av notiserna om hus och lösöre som gått förlorat får vi en inblick i vardagen för våra förfäder. Vi kan ibland också få upplysningar om hur gårdar ärvts och köpts långt tillbaka i tiden tack vare det rättsliga behovet av att rekonstruera ägardokumentationen efter bränder där de juridiska dokumenten blivit till aska. Det är guld värt för alla sentida genealoger!

Pastor Godholm och systrarna von Bähr

av Birgitta Juås

År 1846 drog Carl Johan Godholm in på prästgården i Hult i Glava som nyutnämnd komminister. Med sig hade han hustrun Mariana von Bähr, deras båda döttrar, 8 och 11 år gamla, dräng och pigor. De kom närmast från Karsbol i Värmskog där Godholm hade tjänstgjort som skfjärdedagspräst.¹ Marianas mor, nybliven änka, och de båda systrarna följde också med till Glava och köpte sig så småningom en egen dom i Lövås i närheten av kyrkan.

Godholm var född i Karlstad år 1800 som son till en garvare där. 24 år gammal kom han till Värmskog. Värmskogsflickan Mariana var då bara 14 år och tänkte nog inte på äktenskap. Dessutom var det en annan som också var intresserad av Mariana, Bengt Olof Alstermark, som var jämnårig med Godholm. Alstermark och Mariana var släkt:

1. Titeln fanns bara i västra Värmland. Fjärdedagsprästen tillsattes för att de anställda komministrarna skulle kunna ta ut sin lagstadgade ledighet utan att det blev mässfall i någon kyrka. SAOB).

Bähr ritade av en av fröknarna von Bähr

Mariana f i Borgebol, Värmskog 18/11 1810

far Peter von Bähr f i Älgå 2/2 1773, lantmätare i Borgebol, Värmskog

mor Britta Magdalena Norsten f i Älgå 7/7 1780

farfar Henrik Daniel von Bähr f i Älgå 17/11 1721 komminister i Älgå

farmor Christina Alstermark f i Filipstad 17/3 1746

Bengt Henrik f i V Föske Brunskog, 21/8 1800

far Bengt Alstermark f i Brunskog 31/8 1752, komminister i Brunskog

mor Magdalena von Bähr f i Älgå 26/9 1771

morfar Henrik Daniel von Bähr f i Älgå 17/11 1721 komminister i Älgå

mormor Christina Alstermark f i Filipstad 17/3 1746

Mariana och Bengt Henrik var alltså kusiner. (Stora åldersskillnader mellan makar verkar tydligen inte avskräckande.) Bengt Henrik har berättat hur han gladdes åt att tillbringa sommarlov hos sin farbror och sina kusiner i Värmskog. Men leken tog slut och det gällde att börja tänka på

framtiden. Han valde prästyrket som sin far och sina bröder och prästvigdes 1827. Men han tvekade för han var begåvad i mycket; Han skrev dikter, komponerade och trakterade violin med framgång. Han var en glad fyr som tyckte om att spela polskor. Men så 1825 förändrades allt. Glädjen vändes i dysterhet och sjukdom. Det sades att det var en olycklig kärlekshistoria som var orsaken. Vad den handlade om framgår av en dikt som han skrivit året innan, en dikt som han kallat Till Anna. Den tonsattes men det är inte klart att det var Bengt Henrik som komponerade. Efter Bengt Henriks död gjorde visan ett första segertåg med titeln Lilla vackra Anna. Den spreds genom handavskrifter och i ett 60-tal skillingtrycksutgåvor och var mycket populär, inte bara i Sverige, utan även i de andra nordiska länderna. Efter 100 år återkom den, när den norske vissångaren Alf Prøysen lät efterlysa gamla visor i en norsk tidskrift. Han sjöng själv in den på 1950-talet och det är i denna norska tappning många av oss minns den.

Visan är ett 13 verser långt frieri men Mariana von Bähr, som enligt samtida vittnen lär vara Bengt Henriks stora kärlek, valde i alla fall fjärdedagsprästen Godholm. Ett gott parti skulle det visa sig: han blev med tiden en välbeställd person. Godholms ekonomiska tållanger framgår av hans privata bokföring som förvaras i Glava hembygdsförenings arkiv. Han förefaller ha varit mycket noggrann och prantat ner allt med sin prydliga handstil. Det vid den tiden föga utvecklade bankväsendet lämnade utrymme för privat utlåningsverksamhet och den chansen tog Godholm. Han placerade kapital, förutom sitt och hustruns, även svärmodern Britta Magdalenas, svägerskan Mathildas och brodern Erik Godholms. Glava kyrkokassa fick även sätta in ett mindre belopp i utlåningsverksamheten. Det var naturligtvis betrodda privat-

Referenser

Gillbergs häradsrätts domböcker Peter Olausson (1993): "Från Kättebacka kvarn till Reinholds Meekaniska", i Hultkrantz-Olausson (red), I enens rike.

Sylvia Olsson (1996): "Brand och brandstod", i Olausson (red), Boken om Långserud II.

Sveriges Rikes Lag. Gillad och antagen på Riksdagen år 1734. Faksimilutgåva med förord av Ivar Lo-Johansson (1981).

personer som lånade. En annan lukrativ verksamhet var brännvinsframställning. Till prästgården hörde åkrar som kunde utnyttjas för ändamålet. Godholm köpte därtill upp åkerareal i närheten. Korn, råg och havre men även ny-modigheten potatis ingick i processen. Han hade förstås tillstånd för brännvinsbränning och betalade de skatter som tillkom.

Så här beskrevs Godholm av komminister Gustaf Karlberg i sin bok om Glava tryckt 1908:

”Godholm var en präst i den gamla goda jovialiska stilen... Till sin yttre människa var Godholm en liten, trind och tjock gubbe, nästan lika tjock som lång. På de senare åren, i synnerhet sedan han blivit döv, hade han den ovanan, att tala högt för sig själv. Han hade eget hus i Arvika, till följd varav han ibland vistades där ett par veckor i rad. Då kunde man få höra honom gå och prata för sig själv ungefär följande: Ja, du käre Godholm, här inne i sta’n får du allt svälta och fara så illa, du blir allt så tunn om magen. Men har du sett huru fina alla människor äro inne i sta’n, men tunna om magarna äro de allt... Godholm efterlämnade vid sin död en förmögenhet av omkring 60 000 riksdaler, vilka pengar han samlat på smörbyttor och personalier.” Vi kan alltså lägga till brännvinsframställning och utlåningsverksamhet. Den gamla traditionen med smörtionden praktiserades ännu. En viss utsatt dag som pålystes från predikstol skulle alla bondmoror infinna sig i prästgården med smörbyttor.

Personalier, var minnesord över döda, som lästes från predikstolen söndagen efter begravningen. Godholm tog betalt för dessa ord.” För fem kronor blev det inte mycket, inte heller för tio, men för femton kunde det gå an, men de bästa personalierna kostade i allmänhet tjugofem kronor.”(a.a. s 34).

Det har ryktats att det var svägerskan Jeanna som skrev personalierna. Marianas systrar kunde inte bara skriva poesi: Jeanna och Thilda var även bildkonstnärer. De

tecknade och målade små akvareller, exakta som fotografier. Glava hembygdsförening har några av dem i sin ägo, men flertalet försvann i ett inbrott i hembygdsgården för trettio år sedan. Det var en tjuv som valde föremål med omsorg. Brottet har aldrig klarats upp. Jeana avled 1877, 71 år gammal och Thilda 1895 74 år gammal, men minnet av de originella damerna har ändå förmedlats till oss: Man kunde se dem vandra på kyrkogården, ålderdomligt klädda, som uppenbarelser från en svunnen tid.

Carl Johan Godholm avled 13 mars 1874, 74 år gammal. Mariana avled bara 4 dagar senare, 63 år fyllda. Var det av brustet hjärta eller kanske de drabbats av samma influensavirus?

Och Bengt Henrik? Ungdomens glädje och hälsa kom aldrig tillbaka och han förblev ogift. Men han prästvigdes och tjänstgjorde som präst i Tösse, Ekshärad, Edsleskog och slutligen i Gillberga. Han kände med dem som led och hade lärt sig tillreda enkla läkemedel som han erbjöd dem. Sin egen sjukdom och sömnlöshet kunde han däremot inte råda bot på utan gick under i alkohol- och opiummissbruk och avled i Gillberga 13 april 1840, endast 40 år gammal. Men Lilla vackra Anna lever än och det händer att Glava kyrkogård får besökande som stannar till vid Godholms familjegrav och nynn timer på en gammal visa.

Källor och litteratur

Balansräkningar. Glava hembygdsförenings arkiv

Glafväringen 2021:1 Organ för Glava hembygdsförening

Karlberg, Gustaf, 1908, Anteckningar om Glava socken i Värmland

Karlstads stifts herdaminne 1975 del 1 sid 232. Utg. Stiftshistoriska sällskapet i Karlstad

Kyrkoböcker för berörda församlingar

Åkerblom, Claes, 2009, En riktig värmlandsvisa. Värmländsk kultur nr 6 2009

Antavla 240

Min mormor Ottilia var näst yngst i en syskonskara av två bröder och två systrar, vars föräldrar var Jan Gustaf och Anna Kajsa. Fadern var skomakare och familjen hade flyttat in till Sandåsen i Bro från Åmåls landsförsamling 1888.

När Ottilia var 3 år avled modern i samband med att yngsta barnet föddes, och fadern ställdes ensam med fyra barn. 1899 flyttade Jan Gustaf med de tre äldsta barnen till Norge, och yngsta barnet lämnades till farföräldrarna. Efter tolv år i Norge flyttar Ottilia tillbaka till Sverige, och då har hon träffat sin blivande make som arbetade på pappersbruk i Sarpsborg.

Efter giftermålet bodde makarna på olika platser tills de köpte en egendom i Mo socken strax norr om Åmål. Efter en tid såldes den och de förvärvade nämndemansgården i Persbyn i Mo, där de sedan kom att bo kvar.

Ottilia och Sven kom att få fyra barn. Yngst var Nils som var sladdbarn och säkert sina föräldrars älsklingsbarn. Han avled endast sexton år gammal och sorgen efter Nils kom Ottilia aldrig över. Mindre än ett år efter Nils död avled Ottilia av hjärnblödning. Men inom släkten var alla överens om att "hon sörjde ihjäl sig", även om det väl inte finns någon sådan sjukdom officiellt.

Lars Larsson
Oskarström
larlar73@telia.com

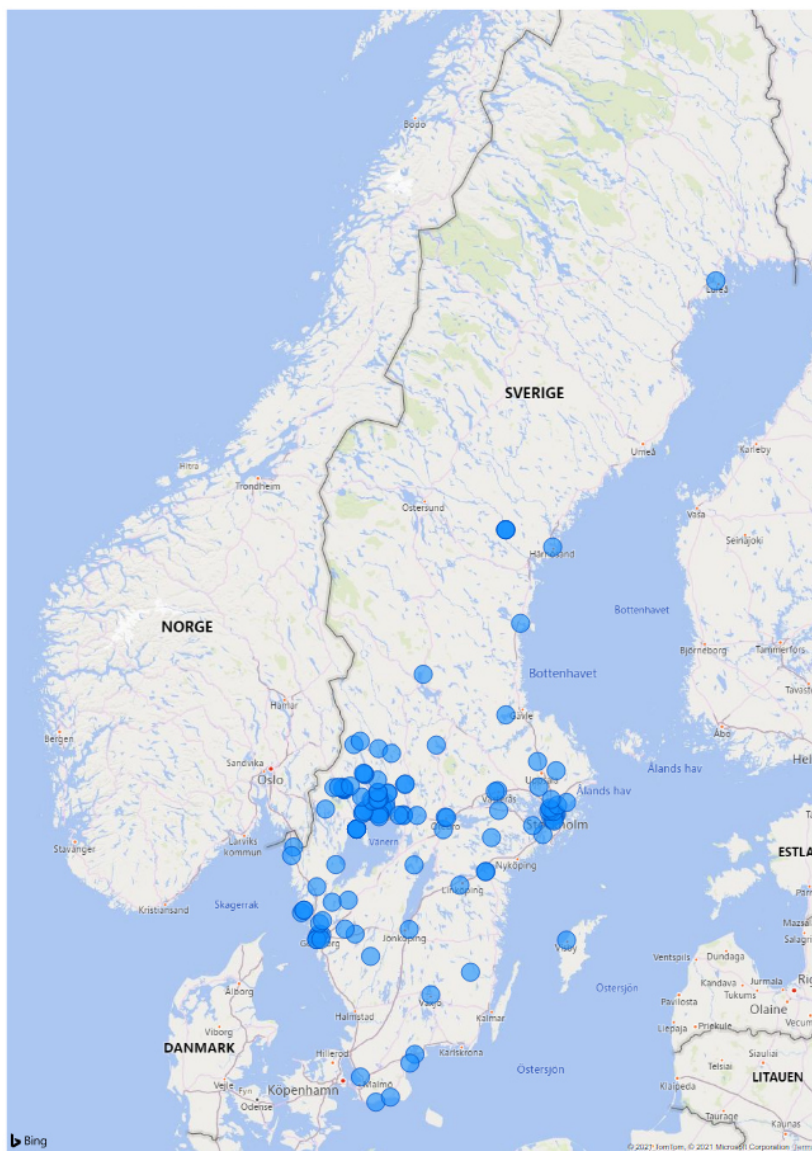
Upprättad för Otilia Johansson, f Jansson 9/6 1891 i Sandåsen, Bro (S)					nm (7) t. Lars Larsson. Orter i (S) län om inte annat anges	
Generation I	Generation II	Generation III	Generation IV	Generation V		
Nr 2-3 (1)	Nr 4-7	Nr 8-15	Nr 16-31	Nr 32-63		
Antavla nr 240	Johannesson	Jansson, Johannes	Danielsson, Johan	Nilsson, Daniel	1737 - 1796, Tveta	
	Jan	f 27/6 1807, Tveta, Sjöby	1775, Tveta - 7/9 1820, Tveta, Tonerud	Olsson, Kerstin	1744 - 1790, Tveta	
	f 24/9 1834	d 11/8 1851, Tveta, Skärsmyr	Andersdotter, Annika	Sonesson, Anders	1743 - 1809, Tveta	
	Tveta, Avelsäter	g 20/10 1833, Tveta	8 17/11 1779, Tveta - 12/10 1812, Tveta	Segolsdotter, Marta	1743, Gillberga - 1820, Tveta	
	d 11/10 1916	Jonasdotter, Britta Cajsa	Jeremiasson, Jonas	Jonsson, Jeremias	f 1722	
	Åmål lfs(P), Larsbol	f 12/1 1807, Huggenäs, Uggelsäter Ö	21/11 1756, Huggenäs, Europa - 1813, H	Jonsson, Karin	c 1725 - 4/3 1770, Huggenäs	
	g 22/1 1858, Åmål sfs 4	d 4/10 1841, Tveta, Avelsäter	Andersdotter, Stina			
	Fryksten	9 1770, Ölsrud - 25/8 1829, Botilsäter				
	Stina Cajsa	Fryksten, Carl Peter	Persson, Lars	Larsson, Per	f c 1743	
	Åmål lfs(P)	f 11/8 1816, Åmål lfs(P), Larsbol	14/9 1766, Fröskog(P) - 3/8 1840, Åmål	Svensdotter, Britta	f c 1747	
Antavla nr 241	Nr 1, ansökare	d 16/3 1895, Åmål sfs(P), Kv Viken	Nilsson, Stina	Olofsson, Nils	f c 1744	
	Jansson	g 24/6 1835, Mo(P)	10/6/11 1781, Åmål lfs(P) - 22/3 1846, Åmål	Hansdotter, Martha	5/1 1744, Mo(P) - 1812	
	Anna Otilia	Wassberg, Lena Cajsa	Wassberg, Erik	Wassberg, Johan	24/3 1753, Mo(P) - 1808	
	f 9/6 1891	d 18/9 1907	f 8/8 1812, Mo (P), Forsbacka, Finnt	25/3 1778, Mo(P) - 26/10 1851, Mo(P)	14/4 1748, Stavnäs - 1839, Mo(P)	
	Bro, Sandåsen	Åmål lfs(P), Larsbol	d 11/11 1881, Åmål lfs(P), Larsbol	Forsberg, Christina	1/10 1751, Svanskog - 1810	
	d 18/2 1948	Jansson	11 20/9 1779, Svanskog - 2/5 1839, Mo(P)	Ågren, Britta	f 6/6 1748, Åmål(P)	
	Mo(P), Persbyn	Lars	Arvidsson, Johan	Jansson, Arvid		
	g 28/1 1911	f 28/9 1828	f 19/5 1797, Laxarby(P), Kättilsbo	c 1772, Värvik(P) - 30/7 1816, Laxarby(P)		
	Åmål lfs(P)	Laxarby(P), Kittelshögen	d 30/5 1870, Laxarby(P), Sundgingen	Nilsson, Margareta		
	Johansson	Sven	g 16/4 1820, Laxarby(P)	12/2/25 1771, Sillerud - 19/2 1830, Laxarby(P)		
Antavla nr 242	Larsdotter	Larsdotter, Maria	Larsson, Lars			
	Anna Kajsa	d 27/3 1912	f 18/2 1789, Sillerud, Torgelsbyn	f c 1758		
	f 8/8 1884, Krokstad(O)	Laxarby(P), Suled	d 27/12 1878, Laxarby(P)	Jansdotter, Annika	1709 - 2/10 1771, Sillerud	
	Nr 3, mor	g 27/12 1852, Laxarby 6	13 f 15/9 1758, Sillerud, Hasselbacka	Olofsdotter, Karin	1718 - 22/10 1775, Sillerud	
	Larsdotter	Andersdotter	Eriksson, Anders	Persson, Erik	f 12/6 1748, Laxarby(P)	
	f 28/2 1869	Sofia	f 17/12 1806, Steneby (P), Skärbo	21/6 1781, Laxarby(P) - 19/8 1861, Stene	f 16/5 1751, Laxarby(P)	
	Laxarby(P), Backa	f 17/10 1833	d 12/3 1883, Laxarby(P), Sundgingen	Andersdotter, Maria		
	d 24/1 1894	Edleskog(P), Strand	g 31/12 1830, Laxarby(P)	14 1786, Åmål(P) - 8/3 1877, Laxarby(P), Heden		
	Bro, Sandåsen	Laxarby(P), Dalen	Olsdotter, Maja	Jansson, Olof	f 1738, Laxarby(P)	
			f 27/4 1812, Laxarby(P), Backetomter	6/5 1760, Laxarby(P) - 2/4 1843, Laxarby	f 24/6 1734, Edleskog(P)	
		d 12/1 1896, Laxarby(P), Sundgingen	Andersdotter, Stina	Svensson, Anders		
		15/9/11 1780, Tisselskog(P) - 1848, Laxarby	Andersdotter, Elin	f c 1730		
				f 1750		

Digitala föreläsningar när många medlemmar

De fyra föreläsningar som vår programgrupp arrangerat 2021 har varit digitala via Zoom.

- Vad vi kan förväntas hitta i arkiven och på webben, Britt-Marie Johansson
- Släktforska i städer, Britt-Marie Johansson
- Från fattigtider till utvandring, Carl Håkansson
- Ekshärad i sägner och sagor, Samuel Nilsson

Föreläsningarna har varit mycket uppskattade och totalt 296 medlemmar har anmält sig. Tack vare den nya tekniken kan vi nå våra medlemmar i hela landet, och faktiskt hela världen. Vi har haft deltagare från Norge, Spanien, Frankrike och USA! Våra fysiska föreläsningar på Arkivcentrum har kanske ett upptagningsområde på 5-6 mil från Karlstad. På kartan ser du hur deltagarnas geografiska spridning i Sverige ser ut, då man utgår från deras postnummer. Varje blå punkt kan alltså representera många personer.

Antavla 241

Min mormor Elsa Englund föddes 23/4 1914 i Frånö 7, Gudmundrå (Y). Då bodde i Frånö 7 också hennes morfar (husägaren Johan), hennes mor (Hildur), mostrar (Ida, Selma och Ellen) och hennes morbröder (fabrikarbetarna Algot, Ernst, Viktor och Karl).

Mormor bodde i Gudmundrå (Svanö, Stjerted, Grämesta och Kramfors). Min morfar (Torsten) byggde tillsammans med sin bror (John) huset Grämesta 1:12. Dit flyttade min morfar, mormor och mor (Gudrun) cirka 1947. Grämesta 1:12 såldes 1990.

Min mormors mormor Karolina Hjerpe flyttade från Åsegård, Lysvik till Frånö såg, Gudmundrå (Y) 1878.

Källor

- Kyrkoarkiv
- Anleda (ÅSF)
- Släkter och gårdar i Nordingrå 1535-1890
- Anbytarforum (Gunilla Jons-son, Nyköping m.fl.)
- Thords släktskiva, version 2
- VKBR4
- Svenska antavlor
- Värmländska antavlor
- www.adelsvapen.com
- www.ostra-amtervik.se
- RhCD
- Bente Lövli, Vikersund, Norge
- EÄ Supplement
- PhT
- m.fl.

*Håkan Wegner
Nyborgsvägen 17
195 71 Rosersberg
hakan.wegner@telia.com*

Upprättad för Elsa Olsen, f. Englund 23/4 1914 i Frånö, Gudmundrå (Y)						mm (5) t. Håkan Wegner. Orter i (S) län om inte annat anges	
Generation I	Generation II	Generation III	Generation IV	Generation V	N:å = Nordingrå(Y)		
Nr 2-3 (1)	Nr 4-7	Nr 8-15	Nr 16-31	Nr 32-63			
Nr 2. far	Näslund	Persson, Per	Henriksson, Per. Torpare	Persson, Henrik. Arbetskarl	f 2/9 1758 i Fryksände, Lekvattnet		
Näslund	Per Persson	f 24/8 1832, Fryksände, Vasserud, Grif	f 6/5 1801, Fryksände, Vasserud, Granber	Eriksdotter, Kerstin	24/2 1776, Fryksände - 11/8 1834, Fryksände		
Per Leonard	Sodabrännare	f 9/10 1861	Persdotter, Ingeborg	Klemensson, Per. Husbonde	f <19/8 1759, Fryksände, Vasserud		
Fabriksarbetare	f 9/10 1861	g 30/9 1859	8 f 28/8 1801, Fryksände, Vasserud	Olofsdotter, Marit	f <11/11 1764, Fryksände, Bada		
f 15/9 1890	Fryksände, Nässund	Persdotter, Ingeborg	Nilsson, Per	Persson, Nils. Husbonde	f 5/8 1764, Fryksände, Rödbjörkeby		
Fryksände, Näs 3	d 28/7 1927	f 26/2 1835, Fryksände, Ganterud	f 1796, Fryksände, Bergsby, Marklääten	Olofsdotter, Ingeborg	f 1758, Fryksände, Torsby		
d 5/10 1950	Gudmundrå(Y), Frånö	4	Persdotter, Karin	Persson, Per	f 1763, Dalby, Backa 5:6		
Gudmundrå(Y), Frånö	g 26/12 1889	Larsson, Lars	9 f 9/2 1799, Dalby, Backa	Persdotter, Karin	f 1760, Dalby, Bånteby 2		
	Larsdotter	f 1/4 1823, Fryksände, Kiltorp	Olofsson, Lars				
	Ingeborg	g 30/12 1849	f 5/9 1795, Fryksände, Västankvik				
Nr 1. ansökare			Jonsdotter, Karin				
Englund	f 8/2 1866	10 f 1796, Fryksände, Oleby					
Elsa Viola	Fryksände, Ganterud, Rön	Jansdotter, Ingeborg	Halstensson, Jan. Torpare	Jönsson, Halsten. Husbonde	1/2 1751, Fryksände - 26/12 1802		
f 23/4 1914	d 21/5 1944	f 25/1 1832, Fryksände, Rådom	f 19/12 1795, Fryksände, Oleby	Markusdotter, Kerstin	f 1/4 1752, Fryksände, Rådom		
Gudmundrå(Y), Frånö	Gudmundrå(Y), Frånö	5	Eriksdotter, Kerstin	Olofsson, Erik. Husbonde	f 2/9 1774, Fryksände, Svenneby		
			11 f 1803 i Fryksände, Rådom	Persdotter, Ingeborg	f 1783, Fryksände, Rådom		
d 5/2 2009	Ulfström	Ulfström, Johan Månsson. Fiskare	Danielsson, Måns. Hemmansägare	Olofsson, Daniel. Hemmansägare	3/8 1723, N:å - 7/1 1798, N:å		
Gudmundrå(Y), Kramfors	Johan (Johannes)	f 1/6 1805, Nordingrå(Y), Ulvvik	8/12 1753, Nordingrå(Y) - 5/5 1814, N:å	Månsdotter, Lisa	18/12 1726, N:å, Mådan 5:1 - 14/12 1792, N:å		
g 19/5 1934	Fabriksarbetare, husägare	d 18/4 1867, Nordingrå(Y), Ulvvik	Jansdotter, Brita	Nilsson, Johan. Hemmansägare	3/2 1737, N:å - 29/4 1816, N:å		
	f 3/7 1854	g 24/6 1846	12 2/7 1767, Nordingrå(Y) - 2/7 1829, N:å	Johansdotter, Britta	9/10 1745, N:å, Sund - 10/12 1817, N:å		
Olsen	Nordingrå(Y), Ulvvik	Jonsdotter, Katarina	Eriksson, Jonas. Landbonde	Spännare, Erik Jonsson. Båtsman	26/11 1752, Skog(Y) - 1812		
Erik Torsten	d 8/1 1946	f 8/3 1817, Nora(Y), Gräta	14/8 1785, Skog(Y) - 11/11 1846, Skog(Y)	Jonsdotter, Kristina	27/12 1746, Skog(Y), Ro - 1829		
f 18/5 1910, Gudmundrå(Y), Frånö	Gudmundrå(Y), Frånö	6	Josefsdotter, Brita	Strinn, Josef Josefsson. Båtsman	29/5 1753, Skog(Y) - 25/4 1790		
Nr 3. mor	g 5/10 1884		13 9/2 1785, Bjärträ(Y) - 10/7 1837, Skog(Y)	Persdotter, Kristina	..9 1751 - 5/4 1792, Bjärträ(Y), Västerstrinne		
Ulfström	Hjerpe	Hjerpe, Jan. Smed	Hjerpe, Jan Olofsson. Mästersmed	Hjerpe, Olof Magnusson. M:smed	19/11 1769, Alster - 15/4 1848		
Hildur Emilia	Karolina (Kajsa Maria)	f 4/10 1816, Sunne	27/10 1795, Sunne - 28/8 1870, Lysvik	Matsdotter, Maria	31/7 1771, Sunne, Björke - 24/4 1841, Sunne		
f 27/8 1891	f 17/9 1857	d 14/5 1916, Lysvik, Löfstaholm	Warling, Britta Kajsa	Warling, Magnus G A. Fältväbel	3/5 1761, Frykerud - 14/12 1827		
Gudmundrå(Y), Frånö	Lysvik, Löfstaholm	g 27/3 1853	14 23/8 1793, Kristineh. - 28/3 1849, Lysvik	Harling, Kajsa Kristina	15/3 1764, Kristinehamn - 30/1 1837		
d 28/8 1965	Lysvik, Löfstaholm	Persdotter, Kajsa	Nilsson, Per. Brukare	Håkansson, Nils	f 26/9 1761, Sunne, Bräcka		
Gudmundrå(Y), Svanö	d 30/7 1917	f 13/5 1828, Lysvik, Åsegård	12/8 1796, Sunne - ../12 1849, Lysvik	Persdotter, Karin	f i Gräsmark		
	Gudmundrå(Y), Frånö	d 21/5 1915, Lysvik, Åsegård Ö	Jönsdotter, Maria	Mattesson, Jöns. Bonde	12/12 1766, Lysvik - 19/1 1840, Lysvik		
		7	15 f 5/7 1799, Lysvik, Åsegård	Persdotter, Kerstin	f 26/12 1764, Lysvik, Löfstaholms bruk		

Till minne av Bo Cider och Eva Fredriksson

I början av 2021 avled två personer som på olika sätt gjort stora insatser för Värmlands Släktforskarförening.

Bo Cider

Bo Cider var medlem av föreningens styrelse mellan 1988 och 2000. Vid årsmötet 2001 utsågs Bo Cider till hedersmedlem i Värmlands Släktforskarförening. Han avled den 4 januari 2021.

I VärmlandsAnor 1992:4 finns en intervju med Bo. Han föddes 1933 i Nyed och växte upp på en skogsgård. Efter realexamen på handelslinje och lantbruksskola så blev Bo själv yrkesverksam i skogen, men till slut sa kroppen från. Han var sedan längre intresserad av historia och släkt- och hembygdsforskning. Efter ett tips från Arbetsförmedlingen blev Bo på 1980-talet rekryterad till Emigrantregistret i Gamla Badhuset i Karlstad. Här arbetade han fram till pensioneringen med att dokumentera emigrationen och besvara släktforskarfrågor från USA, men också att ta emot och handleda besökande forskare.

Det är många av oss som ännu minns den stimulerande forskarmiljön i Gamla Badhuset, med de små båsarna på läktaren i den vackra forskarsalen, där man kunde studera mikrofilmsrullar. Något senare, när Värmlandsarkiv fick ställning som landsarkiv för Värmlands län, så blev det ficheläsare i

huvudavdelningen. Den som börjar att forska idag kan nog inte förstå vilken betydelse en sådan plats hade då, med tillgång till så mycket material på en plats.

Här fanns också ett rikt material som Emigrantregistret samlat in under sin verksamhet.

Bo var sedan tidigare medlem i Värmlands Släktforskarförening, och blev som styrelsemedlem ansvarig för föreningens materialförråd, som också fanns i Gamla Badhuset. Jag kom in i styrelsen under Bo Ciders sista år. Han var inte den som yttrade sig mest i styrelsen men när han hade något att säga så var det alltid genomtänkt och klart.

Hösten 2019 träffade jag Bo av en tillfällighet i Molkom, och även om det var länge sedan vi sågs så kunde vi ta upp diskussionen där vi avslutat den långt tidigare.

Eva Fredriksson

Många minns Eva Fredriksson från informationsdisken på Karlstads stadsbibliotek, från Värmlandsmontern vid Bokmässan i Göteborg eller från bokfestivalerna i Karlstad. Eva föddes 1942 i Göteborg, vilket hennes idiom avslöjade trots mer än 50 år i Värmland. Hon anställdes som nyutbildad bibliotekarie 1969 vid länsavdelningen, som på den tiden ansvarade för bl.a. bokbussverksamheten i länets småkommuner. Senare flyttade hon över till stadsbibliotekets vuxenavdelning där hon var verksam till pensioneringen 2007.

Kollegan och vännen Lena Sewall och Värmlandslitteraturs ordförande Berit Wester har skrivit en omfattande minnesruna i Wermlandiana nr 1. Eva var under många år medlem av styrelsen för Föreningen Värmlandslitteratur, och när hon avled efter en kort tids sjukdom den 10 mars hade hon redan skrivit klart flera recensioner till detta nummer av Wermlandiana.

Släktforskningsintresset började tidigt och det gjorde att Eva fick ansvaret för stadsbibliotekets forskarservice. 1983 tog hon tillsammans med Peter Olausson (då i Karlstad) och Ulf Nilsson (Filipstad) initiativ till att bilda Värmlands Släktforskarförening. Mötet i Gamla Badhuset blev en oväntad succé och fick flyttas till en större lokal. Och vad som började som idé är efter 37 år en stark förening.

Eva var engagerad på många olika sätt. Hon var medlem av Sveriges Släktforskarförbunds styrelse under några år och var mellan 1997 och 2006 suppleant i släktforskarföreningens styrelse, en högst aktiv sådan som var med på de flesta styrelsemöten. Eva var också engagerad för Släktforskarlagarna i Karlstad 1999 och 2014. Hon var ledamot i Värmländska Akademien sedan starten 2002.

Eva var aktiv i arbetet med jubileumsboken "Anor och anekdoter" 2003. Det var en glädje att samarbeta med Eva i redaktionskommittén och Eva var också en person som var duktig på att uppmuntra andra. Hon kommer att lämna ett stort tomrum efter sig, framför allt för maken Kjell, tidigare kulturchef i Karlstad, men också för en stor vänkrets.

Carl-Johan Ivarsson

